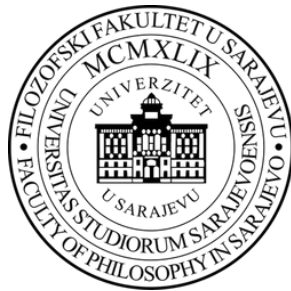

Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu

Odsjek za pedagogiju

Povezanost socio-emocionalne klime u razredu sa školskim uspjehom učenika

Završni magistarski rad

Mentor: Doc. dr. Emina Dedić Bukvić

Studentica: Alić Belma

Sarajevo, juli 2019.

Zahvala

Veliku zahvalnost dugujem svojoj mentorici, profesorici i velikom uzoru Doc. Dr. Emini Dedić Bukvić na iskazanom strpljenju, pomoći, savjetima i stručnom vodstvu pri pisanju ovog magistarskog rada. Veliko hvala na sugestijama i podstrecima koji su utjecali da ovaj master rad primi finalni oblik i formu u kojoj ga prezentujem.

Hvala i ostalim profesorima i asistentima Odsjeka za Pedagogiju koji su mi prenijeli izuzetno puno znanja, iskustva, vrijednosti i mudrosti tokom ovih pet godina obrazovanja koje nosim sa sobom u praktični rad. Posebno im se zahvaljujem na nesebičnoj pomoći i razumijevanju koje su mi pružili u najtežim trenucima.

Hvala svim učenicima koji su sudjelovali u ovom istraživanju, kao i njihovim pedagogicama koje su omogućile ovu saradnju.

Zahvaljujem se svim kolegama i prijateljicama koji su bili uz mene bez obzira radilo se o teškim ili sretnim vremenima.

Hvala mom dragom suprugu Ismailu koji mi je bio neizmjerena podrška i pružao безусловnu ljubav i pomoć tokom svih ovih godina studiranja. Bio je i ostao moja bezrezervna podrška i sigurna luka svih ovih godina.

Posebnu zahvalu dugujem svojoj majci, koja je bila i ostala oličenje dobre majke, majčinske ljubavi i svega ostalog što uz ulogu majke ide. Ona je zaslužna za svaki moj uspjeh, i zbog toga joj posvećujem ovaj svoj magistarski rad, kao mali znak zahvale za sve ono što je za svoga života učinila za mene. Bila je moja najveća podrška tokom svih godina studiranja. Iako si napustila ovaj svijet, vječno ćeš živjeti u svakom mom satu, danu, mjesecu, godini, u mom sjećanju.

Uz veliku zahvalnost i vječno sjećanje, ovaj rad posvećujem mojoj majci.

SADRŽAJ

UVOD.....	5
I TEORIJSKI DIO.....	6
1. Pojam socio-emocionalna klima u razredu.....	6
1.1. Koncept i obilježja socio-emocionalne klime u razredu	7
2. Odnosi u razredu.....	8
2.1. Odnosi između nastavnika i učenika	8
2.2. Odnosi između učenika	12
3. Karakteristike razreda.....	14
4. Određenje školskog uspjeha	15
4.1. Vanjska dimenzija školskog uspjeha.....	16
4.2. Unutarnja dimenzija školskog uspjeha.....	17
5. Faktori školskog uspjeha	18
5.1. Ličnost učenika kao faktor njegovog školskog uspjeha.....	19
5.2. Obitelj kao faktor školskog uspjeha učenika	20
5.3. Škola kao faktor školskog uspjeha učenika	21
6. Povezanost socio-emocionalne klime s učenjem i školskim postignućem.....	21
7. Povezanost motivacije za učenjem sa klimom u razredu	23
8. Povezanost kooperativnog i socijalnog učenja sa školskim uspjehom.....	25
9. Uloga humora u kreiranju socio-emocionalne klime u razredu	26
II METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	28
1. Izbor i formulacija teme.....	28
2. Definiranje istraživačkog problema i predmeta istraživanja	28
3. Cilj istraživanja	29
4. Zadaci istraživanja.....	30
5. Hipoteze istraživanja	31
6. Varijable istraživanja.....	31
7. Istraživačka pitanja.....	32
8. Metode istraživanja	33
9. Tehnike i instrumenti istraživanja	35

10. Uzorak.....	37
III ANALIZA I INTERPRETACIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA	40
1. Učeničko poimanje školskog uspjeha	41
2. Učenička percepcija socio-emocionalne klime	47
3. Podudarnost i jednoznačnost učeničkih i nastavničkih prosudbi	50
4. Izraženost i redosljed dimenzija socio-emocionalne klime kod učenika i nastavnika	52
5. Prikaz povezanosti između socio-emocionalne klime i školskog uspjeha.....	55
5.1. Analiza i interpretacija povezanosti socio-emocionalne klime i školskog uspjeha učenika	59
IV DISKUSIJA I RASPRAVA.....	61
V ZAKLJUČAK	63
VI PREPORUKE I SMJERNICE	66
VII LITERATURA	68
VIII PRILOZI.....	70
Prilog br. 1: Anketni list za učenika.....	70
Prilog br. 2: Anketni list za nastavnika	78

UVOD

Pitanje povezanosti socio-emocionalne klime u razredu sa školskim uspjehom iz dana u dan postaje od sve veće važnosti, i zbog toga se nužno nameće potreba za detaljnijim istraživanjem ove teme. Potrebno je u praksi istražiti odnos između socio-emocionalne klime i školskog uspjeha, kako bi se u budućnosti kreirale klime sa što povoljnijim uvjetima po učenika i omogućavale učenicima da koračaju stazama školskog uspjeha. Svaki razred je zasebna socijalna sredina i svaki razred karakterišu posebna svojstva ovisno od pojedinaca koji ga sačinjavaju. Shodno tome, svaki razred diše i zrači drugačijom socio-emocionalnom klimom.

Na samom početku ovog rada, neophodno je upoznati se sa značenjima i karakteristikama socio-emocionalne klime u razredu, školskog uspjeha učenika, a zatim sa faktorima koji ih određuju. Nastavnik zajedno s učenicima i učenici međusobno formiraju i kreiraju razrednu klimu. Mnogo je faktora koji mogu da utječu na kreiranje socio-emocionalne klime i školski uspjeh učenika, počevši od same škole i njenih karakteristika, karakteristika nastavnika i njegovog stila koji preferira u odnosu s učenicima, karakteristika samog učenika, obitelji, međuvršnjačkih odnosa, i sl. Potrebno je svaki od navedenih faktora pojedinačno obraditi i elaborirati kroz poglavlja ovog rada.

Za školski uspjeh je veoma bitno postojanje pozitivnog razrednog okruženja, u kojem učenici mogu u demokratskoj i opuštenoj atmosferi da rade i stječu svoja znanja. Postojanje takvog okruženja u jednom razredu je od neizostavne važnosti za samo učeničko učenje, za njegov školski uspjeh i motivaciju, i za njegov optimalni razvoj. U zavisnosti od toga kako učenici percipiraju i doživljavaju klimu svog razreda, shodno tome će i da djeluju i pokazuju zainteresiranost za školske obaveze, te da odgovorno izvršavaju svoje zadatke. S obzirom na važnost socio-emocionalne klime, na efekte i učinke koje može da ostavi na školski uspjeh učenika potrebno je detaljno istražiti i prikazati ovu temu.

Ovaj rad se bavi problematikom socio-emocionalne klime i školskog uspjeha učenika, nastoji da istakne njihovu važnost, te da pojasni određene segmente i dimenzije ova dva fenomena, s posebnim naglaskom na propitivanje njihove međusobne povezanosti. Dakle, ovim će se radom, temeljem istraživanja koje će obuhvatiti anketiranje učenika i nastavnika, te interpretacijom učeničkih i nastavničkih prosudbi dati uvid u socio-emocionalnu klimu i školski uspjeh učenika devetih razreda osnovnih škola na području Općine Ilijaš.

I TEORIJSKI DIO

1. Pojam socio-emocionalna klima u razredu

Istraživanja socio-emocionalne klime počela su 1936. godine kada su Kurt Levin i njegovi saradnici eksperimentalnim putem ustanovili da su socijalna sredina i personalne karakteristike pojedinaca bitne determinante ljudskog ponašanja. Učenici u razredu su više nego zbir pojedinaca, oni formiraju socio-emocionalni sistem u kome se uspostavljaju socijalna interakcija i međuzavisnost u ostvarivanju zajedničkih ciljeva. „Pod emocionalnom klimom razumijevamo afektivan ton u odnosima između nastavnika i učenika, kao i u odnosima među samim učenicima, ali i samim nastavnicima, a koji je posljedica uspostavljenih interakcija“ (Bratanić, 1993:111). Dakle, autorica Bratanić ističe da međusobna interakcija učenika i nastavnika značajno utječe na kreiranje razredne klime. Nastavnici svakodnevno verbalno i neverbalno komuniciraju sa svojim učenicima, te kroz ove vidove komunikacije nastoje ostvariti određeni stepen interakcijske povezanosti sa učenicima.

Sama riječ „klima“ kroz historiju mijenjala je svoje značenje, iako je neizostavna njena važnost kako na razini pojedinog razreda, tako i na razini cijele škole. Socio-emocionalna klima u razredu najbolje se ogleda u međusobnom djelovanju između nastavnika i učenika i njihovom recipročnom odnosu. Da bi se kreirala pozitivna socio-emocionalna klima u razredu, potrebno je da nastavnici kod učenika razvijaju i potiču stvaranje novih kompetencija. Akcent nastavnikovog odgojno-obrazovnog rada treba da bude na konotativnoj i voljnoj sferi ličnosti, a ne samo na kognitivnoj sferi i znanju. Potrebno je podjednako utjecati i na moralni razvoj učenika koji bitno utječe na njihovo ponašanje u razredu i na njihov uspjeh. Nemoguće je ostvariti odgojno djelovanje, proizvesti komunikaciju i interakcijsku usklađenost, bez naizmjeničnog djelovanja subjekata. Potrebno je i kroz odgojno-obrazovno djelovanje i kreiranje razredne klime učenika pozivati na aktivitet i iskorištavanje svih njegovih potencijala, jer na taj način učenik postaje aktivni sudionik nastavne spoznaje.

1.1. Koncept i obilježja socio-emocionalne klime u razredu

„Školska, organizacijska klima obično se definira kao skup unutarnjih karakteristika po kojima se škole međusobno razlikuju i koje utječu na ponašanje njezinih članova, a time posredno i na kvalitetu školskih procesa i učinaka“ (Domović, 2004:123). Domović navodi i potvrđuje važnost organizacijske klime svake škole, a organizacijska klima cjelokupne škole utječe i na kreiranje socio-emocionalne klime u razredu i na međusobnu saradnju nastavnika i stvaranje stavova koji znatno utječu na njihov rad s učenicima. Nastavnici su kičma odgojno-obrazovnog procesa. Oni svojim ponašanjem kreiraju socio-emocionalnu klimu, te upravljaju njom. Također, svojim stilom u odgojno-obrazovnoj komunikaciji diktiraju klimu u razredu i u značajnoj mjeri utječu na uspjeh učenika i na njihovu zainteresiranost za rad. Oni mogu doprinijeti stvaranju učeničkih pozitivnih stavova prema školi, ako se usmjere na shvatanje i razumijevanje cijelog razreda i na njegove specifične karakteristike. Povoljna radna klima bitna je bitna pretpostavka uspješne edukacije. Samo u pozitivnom okruženju i u odnosima koji se zasnivaju na povjerenju, nastavnici mogu da vode učenike ka uspješnoj edukaciji i pozitivnim odgojno-obrazovnih ishodima.

Potrebno je da nastavnici razvijaju međusobnu interakciju u razredu koja će biti u funkciji zadovoljavanja socio-emocionalnih potreba učenika, jer razredna sredina znatno utječe na razvoj svakog pojedinca i na njegovo mišljenje o sebi. Također, potrebno je da nastavnici svoj rad u razredu zasnivaju na aktivnom slušanju i ljubaznosti prema učenicima. Kako Glasser ističe: „U razredu je potrebno kreirati okružje u kojem postoji pojam učtivosti. Učtivost znači da ste ljubazni, slušate što učenici govore, da ne kritizirate čak i kad učenici učine nešto što vam ne odgovara. Nema omalovažavanja i poruge, važno je paziti i na izbor riječi. Bez obzira na to koliko je učenik nepristojan, ne odgovarajte nepristojnošću. Učenici ne žele da ste nepristojni i neće vas poštovati ako to jeste“ (Glasser, 1990:130). Dakle, neophodno je da nastavnici svakog učenika u razredu poštuju i uvažavaju. Učenici u razredu trebaju zadovoljiti svoje intelektualne, moralne i socijalne potrebe i na kooperativan način sudjelovati u obrazovanju, jee takvo sudjelovanje može rezultirati uspješnim postignućem u školi.

Veoma je bitno da u jednom razredu postoje kooperativni odnosi koji će učeniku omogućiti njegov optimalan razvoj, i pružiti mu mogućnost da razvije sve svoje sposobnosti kako bi napredovao u vlastitoj samoaktualizaciji. Domović ističe: „Pod školskom klimom podrazumijevamo specifičan pečat školskog života koji oblikuju i doživljavaju osobe što u njemu sudjeluju – nastavnici, učenici i ostao osoblje škole“ (Domović. 2004:43). Dakle, školska klima je važna i ona ujedno utječe na kreiranje razredne klime. Škola putem svojih ciljeva i odgojno-obrazovnih programa direktno utječe na formiranje socio-emocionalne klime u razredu. Od razredne klime zavisi uspjeh i motiviranost učenika i zbog toga je bitno što više poraditi na interpersonalnim odnosima i na komunikaciji sa učenicima. „Emocionalna klima ustvari predstavlja osnovu za radnu klimu. Ako ne postoji ugođaj, prijatno raspoloženje, opuštenost, radost, smijeh, oduševljenje, sloboda izražavanja, tolerancija, demokratičnost, pluralizam ideja, alternativna mišljenja ne može se govoriti o potrebnoj emocionalnoj klimi, a time i o mogućem postizanju povoljnih rezultata“ (Ajanović i Stevanović,1998:178). Dakle, vidljivo je koliko socio-emocionalna klima koja postoji u razredu utječe na rad učenika. Nužno je postojanje optimalne razredne klime kako bi učenici produktivno radili. Kada učenici nemaju mogućnost rada u pozitivnom okružju, onda je zaista teško postići dobre učinke rada, a još teže kretati se ka što boljem školskom uspjehu.

2. Odnosi u razredu

2.1. Odnosi između nastavnika i učenika

Da bi shvatili socio-emocionalnu klimu potrebno je prije svega razumjeti kakav odnos postoji između učenika i nastavnika, i na kakvoj interakciji se zasnivaju odnosi u razredu. Nastavnik može da manifestuje i kreira socio-emocionalnu klimu u razredu i putem svoje neverbalne komunikacije, tako što njom može da podstiče učenike na interakciju. Način na koji nastavnik uključuje učenike u rad utječe na samog učenika i na njegovo postignuće. Nastavnikovo kooperativno ponašanje može da vodi ka uspjehu učenika. Podrška nastavnika je značajna varijabla koja utiče na učenje i psihosocijalne ishode, ona podstiče razvoj pozitivne sredine za učenje i intenzivniju povezanost sa školom. Nalazi emiprijskih istraživanja (Krnjajić, 2007) ukazuju na visok stepen povezanosti između školskog postignuća, visokih obrazovnih očekivanja i razredne klime koju karakterišu nastavnikovo ohrabivanje i podrška.

Prema mišljenju mnogih autora, najznačajniji faktor u oblikovanju socio-emocionalne klime u razredu jeste vrsta odnosa između nastavnika i učenika. Nastavnikovo ponašanje značajno utječe na učenike, zbog toga je potrebno da nastavnik stalno preispituje sebe i svoje korištene metode u odnosu s učenicima. Također, za nastavni poziv potrebno je cjeloživotno obrazovanje i usavršavanje kompetencija, kao što su npr. kompetencija za stvaranje poticajnog okruženja za rad i učenje, jer na taj način nastavnik usavršava sebe, pomaže učenicima, cijelom razredu, a i školi u cjelini. „Svojstva uspješnih nastavnika su: fleksibilnost, empatičnost, kreativnost, personaliziran stil, komunikativnost, stručnost, savjesnost odgovornost, osjetljivost, ležernost, smisao za humor“ (Bratanić, 1993:113). Jedan nastavnik treba da posjeduje fleksibilnost. Kako bi bio fleksibilan i uspješan nastavnik treba da vodi računa o individualnim karakteristikama svakog učenika i da pokuša da maksimalno individualizira svoj rad. Potrebno je dopustiti učenicima da izraze svoje mišljenje, jer se u tome ogleda nastavnikov demokratski način vođenja i upravljanja razredom, koji doprinosi kreiranju pozitivne socio-emocionalne klime u razredu. Također, veoma je bitna i ljubav prema poslu i pozivu, koja može da poveća nastavnikov trud i zalaganje za učenike. Potrebno je da nastavnik nova gradiva usklađuje s učeničkim prethodnim znanjem i da dovoljno poznaje razinu i količinu prethodnog njihovog znanja.

„Na socio-emocionalnu klimu u razredu, prije svega utječe nastavnikovo ponašanje, pri čemu je moguće razlikovati **dominantno** (kruto, ne respektira individualne razlike među učenicima), i **integrativno** (stvara povoljne uvjete za razvoj svakog učenika) ponašanje“ (Domović, 2004:28). *Dominantni* (direktivni) nastavnici svoj odnos s učenicima zasnivaju na poslušnosti i iznošenju vlastitog mišljenja, ne dopuštajući učenicima njihovo iznošenje mišljenja i mogućnost slobodnog izbora, za razliku od „integrativnih“ (nedirektivnih) nastavnika koji to dopuštaju učenicima. Dominantni nastavnici svoj odnos s učenicima zasnivaju većinom na monologu i na jednosmjernoj komunikaciji, u kojoj oni vode glavnu riječ, ne obraćajući pažnju na učenikovo individualno mišljenje, niti im dopuštajući pravo na njegovo iznošenje. Uz pomoć integrativnog ponašanja nastavnika moguće je kreirati poticajnu razrednu klimu, jer u integrativnom pristupu učenik se nalazi u centru odgojno-obrazovnih zbivanja, te su nastava i učenje usmjereni na učenika. Kad nastavnici preferiraju integrativan kontakt s učenicima, učenici će se prije odazvati na saradnju i rad i pristupiti školskim zadacima.

U tradicionalnom školovanju nastava je bila usmjerena više na nastavnika nego na učenika. Međutim, i u tom vremenu postojali su nastavnici koji su shvatali da se produktivnost nastave samo može postići pozicioniranjem učenika u centar njegovog obrazovanja, te su pozicionirali učenika u poziciju subjekta. Učenik treba biti subjekt nastave kako bi osjetio slobodu, povjerenje i stjecao znanje. Laboratorijskim eksperimentima u kojima je ispitivan utjecaj lidera na ponašanje učenika, istraživači si došli do zaključka da postoje tri tipa vodstva: autokratsko, demokratsko i laissez-faire. Krnjajić ističe: „**Autokratski usmjereni nastavnici** nameću svoje ciljeve grupi, konstantno prigovaraju učenicima, insistiraju na besprijekornom prihvatanju pravila. **Demokratski usmjereni nastavnici** planiraju i donose odluke zajedno s grupom, sa zadovoljstvom pomažu učenicima, podstiču grupnu participaciju, pohvale i kritike daju objektivno. **Laissez-faire usmjereni nastavnici** su nespremni da se bave učenicima i vjeruju da učenici treba da budu prepušteni sami sebi, nemaju jasno definirane ciljeve i ne podstiču učenike“ (Krnjajić, 2007:47). Dakle, može se zaključiti da je najbitnije da jedan nastavnik prema učenicima bude demokratski usmjeren, jer će samo takva njegova usmjerenost rezultirati visokom motivacijom i učeničkom zainteresiranošću za rad. Također, demokratskim vođenjem nastavnik će spriječiti stvaranje konflikata i tenzija u razredu. Veoma je bitno da nastavnici dopuste učenicima da na demokratski način sudjeluju u nastavi u kojoj će moći na optimalan, svrhovit i cjelovit način da ostvare sve svoje potrebe kreirajući tako pozitivnu klimu u razredu. Nastavnici mogu prilagođavati svoj utjecaj u zavisnosti od same situacije, ali uvijek trebaju biti svjesni svoje uloge koja bitno utječe na kvalitetu interpersonalnog odnosa između učenika i nastavnika, koja usporedno određuje njegov tok. Demokratska usmjerenost nastavnika je vrlo potrebna odgojno-obrazovnoj praksi, jer putem ovog pristupa nastavnici uvažavaju učenike i njihova mišljenja. Demokratski nastavnici trebaju današnjoj školskoj stvarnosti zbog kreiranja poželjne socio-emocionalne klime koja će iznjedravati nove genijalce i stručnjake sutrašnjice. Nastavnici su najznačajniji faktori odgojno-obrazovnog sistema. Savremeni tehnološki izumi mijenjaju ulogu nastavnika, njihova uloga je uslovljena društvenim prilikama i potrebama, i pažnjom koje određeno društvo i određni politički sistem poklanja edukaciji uopće. Upravo zbog života u tzv. “društvu znanja“, gdje znanja iz dana u dan sve više zastarjevaju, neophodna je potreba cjeloživotnog obrazovanja koja će svim nastavnicima omogućiti kontinuirano životno obrazovanje, koje predstavlja odgovor na savremene promjene i na koraćanje u toku sa životnim potrebama i promjenama.

„Svakom učeniku treba omogućiti izgrađivanje povoljne slike o sebi, vlastitog identiteta, i postizanje individualnog maksimuma. Učeniku treba naprije pomoći da razvije one sposobnosti koje već ima, a zatim ih obogaćivati novima“ (Krnjajić, 2007:47). Dakle, dužnost nastavnika je da pomognu učenicima u kreiranju što bolje slike o sebi, kako bi vjerovali u sebe i svoje mogućnosti. Potrebno je omogućiti učenicima da u razredu ostvare svoju potrebu za samopotvrđivanjem, koja im je potrebna da bi izgradili adekvatnu sliku o sebi. Ako nastavnici ne pomognu učenicima u kreiranju pozitivne slike o sebi ili ako ih potcjenjuju, učenici će cijeli život sumnjati u sebe i svoje mogućnosti, te se smatrati nedovoljno doraslim za neke životne zadatke, čak i onda kada to nije slučaj.

„Odnosi između nastavnika i učenika izravno utječu na odgojno-obrazovnu klimu. U praksi je posebno zapažena „korespodencija ponašanja učenika i nastavnika“ (Ajanović i Stevanović, 1998:176). Kakav stav u ponašanju prema učenicima zauzme nastavnik, takav zauzimaju i učenici. Tu su akcije i reakcije podjednake. Učenici će prema demokratskom nastavniku pokazivati pažnju, ljubav, brigu, a prema krutom ismijavanje, podcjenjivanje i omalovažavanje. Bitno je da nastavnici zauzimaju stavove koji će pozivati na interakciju i da svojim ponašanjem predstavljaju adekvatan uzor učenicima. U svakom trenutku nastavnici bi trebali biti svjesni svoje uloge. Nastavnici trebaju što više podsticati učenike na pozitivne akcije, a da bi bili uspješni u tome potrebno je da ovladaju određenim kompetencijama i konceptom cjeloživotnog učenja. S obzirom na život u 21. vijeku, na uslovljenost tehnološkim promjenama, neophodno je da nastavnici cjeloživotno uče i kontinuirano rade na sebi i svojim kvalifikacijama, kako bi na adekvatan način odgovorili na svoju ulogu u odgojno-obrazovnom procesu. Cjeloživotna izobrazba može pomoći nastavniku da korača u skladu sa vremenom i sa novim odgojno-obrazovnim zahtjevima koji se neminovno nameću iz dana u dan. Nastavnici trebaju razvijati svoj stil, ali i biti otvoreni i dovoljno fleksibilni za ostvarivanje složenih zadataka nastave. Svi nastavnici se trebaju truditi da iz dana u dan kvalitetno unapređuju svoj rad u praksi. Poznavajući vlastite mogućnosti, objektivne uslove, prirodu predmeta i specifičnost studija, nastavnici mogu pronaći potreban sklad između pravila i zadataka nastave i tako nastojati zadovoljiti potrebe studenata i samog predmeta.

2.2. Odnosi između učenika

Druga karakteristika socio-emocionalne klime u razredu je odnos koji postoji između učenika, jer njihov odnos i vršnjačke interakcije bitno određuju ponašanje učenika, koje neminovno utječu na kreiranje odnosa na nivou cijelog razreda i na klimu u razredu. Svaki razred, zapravo, predstavlja jedinstveno i specifično socijalno okruženje, u kojem se učenici socijaliziraju kroz svoje odnose sa vršnjacima putem zajedničkih iskustava, koji im pomažu na njihovom odgojno-obrazovnom putu od individue do ličnosti. Da bi učenici postigli što bolji školski uspjeh potrebno je da se osjećaju da pripadaju razredu. Prema Maslowljevoj hijerarhiji potreba, potrebno je zadovoljiti potrebu za pripadanjem i potvrđivanjem od strane drugih, kako bi postigli samoostvarenje. Neophodno je da put do samoostvarenja bude popraćen konstantnim učenjem i radom, kako samostalno tako i u razrednoj zajednici, ali i kroz vršnjačke odnose i interakcije.

U svakom razredu postoje drugačije vrijednosti i odnosi, unikatne norme koje bitno utječu na svakog pojedinca. Mnogi pojedinci nerado idu u školu i razred, jer se osjećaju neprihvaćeno od strane svojih vršnjaka, što ometa njihov kontinuiran razvoj i doprinosi stvaranju loše slike o sebi i izolovanju od drugih. Istraživanja pokazuju „da se oko 70% „epizoda“ ili „događaja“ koji se dešavaju u razredu odnosi na interakciju sa vršnjacima“ (Domović, 2004:34). Također, istraživanja pružaju dokaze o pozitivnom odnosu između učeničke percepcije socio-emocionalne klime i odgojno-obrazovnih ishoda, odnosno motivacije za učenje i školskog postignuća. Upravo zbog ovakvih nalaza koja potvrđuju istraživanja i pozitivne povezanosti između socio-emocionalne klime i odgojno-obrazovnih ishoda, potrebno je da se nastavnik usmjeri na shvatanje i razumijevanje razrednih karakteristika i odnosa. Ponekad se nastavnici trebaju staviti u perspektivu učenika kako bi provjerili kako oni doživljavaju klimu svog razreda i kako bi na osnovu toga osmislili neke zajedničke aktivnosti. Vršnjačke aktivnosti mogu unaprijediti vršnjačko zblizavanje i samopotvrđivanje, a izbjeći izolovanost. Neki obrazovni ciljevi mogu se postići jedino grupnim radom. To su, na primjer, saradničko učenje i učenje rada u skupini. Desforges navodi: „Dobro osmišljen i proveden grupni rad može poboljšati školsko postignuće i dječje samopoštovanje“ (Desforges, 1995:144). Bitno je u praksi poticati grupni rad, jer pomoću njega učenici mogu jedna drugima uzajamno pomagati, objašnjavati i družiti se.

Zajedničkim objašnjavanjem, učenjem i shvatanjem djeca mogu usavršiti i povećati svoje znanje uz vrlo malo uloženog truda. Najbitnije u grupnom radu je da nastavnik jasno formira cilj koji želi da ostvari takvim radom i da ga u praksi uz adekvatnu realizaciju i formu zadataka ostvari. Potrebno je da nastavnik pomaže učenicima u kreiranju i razvijanju pozitivne percepcije u razredu, koja se odnosi na njihovo doživljavanje uključenosti u nastavne aktivnosti i percepciju druženja sa svojim vršnjacima. Učenici će razviti pozitivnu percepciju o socio-emocionalnoj klimi u razredu ako u njemu postoji kooperativno ponašanje i ako im nastavnik pruži dovoljno prilika da zadovolje i razviju svoje interese. Međutim, Domović primjećuje da: „Treba napomenuti razlikovanje okoline „kakva ona jest“ i okoline „kakvom se opaža“ i reprezentira u predodžbama i pojmovima individue u konkretnoj situaciji, jer je za predviđanje i razumijevanje čovjekova ponašanja u određenoj situaciji potrebno znati kako on percipira, poima i interpretira „objektivnu“ situaciju, odnosno okolinu“ (Domović, 2004:35).

Učenici percipiraju i doživljavaju svoj razred, a doživljavanje razreda ne mora da se zasniva na objektivnoj stvarnosti, nego može biti prožeto i individualnim karakteristikama učenika i njegovim stajalištima. Najbitnije za jednog učenika je da se osjeća socijalno prihvaćenim, a ne odbačenim u razredu. Odbačenost može prouzrokovati agresivno ponašanje koje može utjecati na kreiranje zatvorene klime u razredu. Zbog toga je bitno da nastavnik prepozna takve probleme i da s tim učenicima radi individualno, kako bi i učenici koji se osjećaju izolovano počeli da sarađuju i da se uklapaju u razred. Bitno je to prepoznati i na vrijeme djelovati. Kad nastavnik razumije adekvatnu sliku potreba jednog razreda, onda će svoju organizaciju nastave i cjelokupnog rada podrediti postizanju tog cilja. Nastavnik se treba truditi da prepozna potrebe i poruke učenika koje stoje iza pojedinog učeničkog ponašanja, potrebno je da shvati zašto se učenici ponašaju tako i da im pokuša pomoći kroz pojedinačne razgovore. Svaki nastavnik bi trebao da se što više trudi ostvariti individualan kontakt sa svojim učenicima, i da skladno potrebama odgajanja planira i realizuje svoja nastojanja i usmjeravanja ka vrijednostima, jer svako dijete je individua za sebe i razvija se svojim vlastitim tempom.

3. Karakteristike razreda

Razred je mjesto u kojem se kreira socio-emocionalna klima, i zajedno sa karakteristikama nastavnika i učenika predstavlja bitno mjesto napredovanja učenika u njihovim postignućima. Razred može veoma pozitivno i motivirajuće da djeluje na učenike, ako u njemu postoji pozitivna socio-emocionalna klima koja je usmjerena na iskorištavanje svih učeničkih potencijala i njihovog zajedničkog rada u korist vlastitog i razrednog napredovanja. „Jedan razred bitno određuju veličina razredne grupe, organizacija razreda, i prethodna stečena iskustva učenika“ (Krnjajić, 2007:47). Veličina razreda može značajno da utječe na socio-emocionalnu klimu u razredu, međutim, čak i u veoma velikim razrednim skupinama može kreirati poticajna socio-emocionalna klima u razredu ako učenici i nastavnici međusobno sarađuju, radeći segmentirano u grupama, isl. Iz toga je vidljivo da je najbitnija organizacija samog razreda i način na koji se ona sprovodi. Organizacija jednog razreda zavisi od ličnosti nastavnika i učenika i od metoda koje pojedini nastavnik koristi u organizaciji svog rada. Na razrednu atmosferu snažno djeluju ponašanje učenika i učenička prethodna iskustva. Učenici mogu da imaju različita iskustva, npr. o ocjenjivanju i vrednovanju njihovog rada isl. Ta iskustva mogu da budu pozitivna ili negativna, ali ona postoje i predstavljaju nezaobilazne odrednice njihovog ponašanja u razredu i kreiranju razredne atmosfere.

Domović navodi: „Otvorene škole uvode drugačiji model prostora koji potiče učenike na češću interakciju. Otvoreni razredi najčešće se definiraju kao sredine usmjerene prema učenicima, u kojima oni mogu slobodno da se kreću, da po slobodnom izboru uspostavljaju odnose i da relativno samostalno donose odluke u pogledu programa rada, izbora sadržaja, didaktičkog materijala i aktivnosti. Suprotno njima, tradicionalno organizirani razredi usmjereni su prema nastavniku i kontrolirani su od nastavnika“ (Domović, 2004:48). Dakle, potrebno je u odgojno-obrazovnoj praksi formirati i kreirati otvorene razredne sredine, koje će istinski biti usmjerene prema učenicima. U otvorenim razredima učenici su aktivni sudionici nastavne spoznaje, aktivno koriste didaktički materijal i imaju mogućnost da sudjeluju u cjelokupnom procesu učenja i dolaženja do znanja. Takav vid organizacije rada i učenja pomaže učenicima da postignu što bolji školski uspjeh.

4. Određenje školskog uspjeha

Ovaj rad se bavi povezanošću školskog uspjeha sa socio-emocionalnom klimom razreda, te se iz tog razloga smatra važnim detaljnije objasniti značenje školskog uspjeha, njegovu vanjsku i unutarnju dimenziju, te pojedine faktore koji utječu na njega.

„Školski uspjeh vrlo je kompleksan konstrukt, a odnosi se na stupanj u kojem su učenici trajno usvojili nastavnim programom propisana znanja, vještine i navike, razvili psihofizičke sposobnosti i formirali moralno spoznavanje, htijenje i djelovanje“ (Bedeniković, 2009:53).

Kako Bedeniković navodi potrebno je da školski uspjeh rezultira trajnim usvajanjem određenih znanja, te je shodno tome potrebno da učenici aktivno uče tokom svog obrazovanja, te da svoje znanje primijenjuju u praksi, jer praksa je najbolji put za sticanje trajnih vještina i navika. Nastavnim planovima i programima tokom školske godine definišu se određeni obrazovni i odgojni ciljevi. Obrazovni ciljevi najčešće zahtijevaju od učenika reprodukciju znanja, dok odgojni ciljevi pomažu učeniku da se na adekvatan način ponaša u socijalnom i akademskom životu, te da internalizira određene vrednote potrebne za suživot u multikulturalnom društvu, što potvrđuje i autor Zloković.

„Školski uspjeh podrazumijeva uspješan razvoj osnovnih životnih vještina, savladavanje školskih sadržaja te prilagođavanje učenika socijalnoj sredini“ (Zloković, 1998:43).

Ostvarujući dobar školski uspjeh, učeniku se otvara mogućnost daljnjeg školovanja i napredovanja. Međutim, danas, se školski uspjeh vrlo često poistovjećuje sa brojčanim ocjenjivanjem učenika, iako postoje još mnoga polja izuzev sticanja ocjene u kojima je moguće postići uspjeh. Iz prikazane definicije školskog uspjeha jasno je vidljivo da se školski uspjeh ne sastoji samo od ocjena, nego i od drugih elemenata i faktora. Autorice Kranželić i Bašić (2005) napominju da školski uspjeh ima dvije dimenzije, vanjsku i unutarnju, te je zbog toga potrebno detaljno prikazati obje dimenzije školskog uspjeha, kao i faktore koje utječu na školski uspjeh.

4.1. Vanjska dimenzija školskog uspjeha

„Vanjska se dimenzija školskog uspjeha odnosi na učenikov akademski uspjeh, tj. na školske ocjene“ (Kranželić i Bašić, 2005:25). Školske ocjene učeniku daju povratnu informaciju o njegovom znanju i napretku koja ga može motivirati, te su one direktni pokazatelj njegovog uspjeha u školi. „Učenici će visoko vrednovati dobre ocjene u školi ako to čine i njihovi roditelji“ (Vizek Vidović i sar., 2003), koji će to vjerovatno raditi iz želje da ta ocjena bude vrlo dobra ili odlična kako bi, dugoročno gledano, povećala šanse njihove djece za upis u dobre srednje škole ili gimnazije te na fakultete, jer će to imati važnu ulogu u izboru zanimanja njihove djece te osiguravanju kvalitete njihovog budućeg života. Iz ovog je razloga danas u praksi najčešće naglasak baš na ovoj, vanjskoj dimenziji uspjeha, tj. na ocjenama, te one postaju indikatori uspjeha učenika. Budući da su upravo ocjene vanjska dimenzija učenikova uspjeha i njegov indikator, važno ih je definisati.

„Ocjene su kratke ekspresije, upotrebljene da opišu, evaluiraju učenika, njegove vještine, znanje i napredak. Važno je da budu valjane, pouzdane, objektivne i osjetljive“ (Zloković, 1998:148). Ocjene su neizbježan dio školovanja, ali ponekad ne odgovaraju u potpunosti učenikovom napretku, njegovim stečenim vještinama i stečenom znanju. „Iako su standardizirane, iako su njihove nominalne vrijednosti jednake i iako bi trebale biti objektivne, već na razini škole postoje razlike u količini znanja, vještina i sposobnosti učenika koje odgovaraju određenoj ocjeni zbog neizbježne subjektivnosti različitih učitelja koji ih dodjeljuju“ (Horvatinčić i Kozarić, 2010:447).

Bez obzira na navedene nedostatke ocjena, one su, barem za sad, nezamjenjive u sistemu obrazovanja, jer je upravo obrazovni uspjeh na kraju svake školske godine njima predstavljen. Njihova nezamjenjivost ukazuje na njihovu važnost i vrijednosti koje se ne smiju umanjivati, jer o njima ovisi učenikovo daljnje školovanje, upis u željene srednje škole, te na fakultete.

4.2. Unutarnja dimenzija školskog uspjeha

Iako je očita važnost vanjske dimenzije školskog uspjeha, tj. ocjena za sadašnji i budući život učenika, ne smije se umanjiti važnost unutarnje dimenzije školskog uspjeha.

„Unutarnja dimenzija školskog uspjeha predstavlja unutarnji doživljaj učenika, tj. njegovu subjektivnu procjenu vlastitog uspjeha na akademskom, osobnom i interpersonalnom planu“ (Kranželić i Botić, 2005:30).

Unutarnja dimenzija je jedan vid procjene lične uspješnosti u vidu školskih ocjena, u vidu ličnog razvoja, te u vidu ostvarivanja i održavanja socijalnih kontakata. U praksi je potrebno poticati učenike da zajedno sa ostalim učenicima i nastavnicima razgovaraju o unutarnjoj dimenziji školskog uspjeha, o tome kako oni lično percipiraju svoj uspjeh, jer unutarnja dimenzija školskog uspjeha u praksi može utjecati na kvalitetu života učenika u školi, ali i izvan nje, te na njegovo zadovoljstvo samim sobom.

„Eventualan neuspjeh u navedenom značit će za učenika osobnu bol koja povezana sa školom, osobni neuspjeh i osobnu neprimjerenost u vlastitim očima. Takvo će stanje kod učenika negirati njegovu sposobnost izgrađivanja slike o sebi kao prihvatljive osobe te će takav krug školskog neuspjeha i osjećaja osobne neprimjerenosti dovesti do slike gubitnika koju će učenik imati o sebi. Iz takvog stanja učenici će na razne načine pokušati pobjeći, neki će izostajati s nastave, neki će bježati iz škole, neki će pribjeći nasilju, a neki će se povlačiti u sebe“ (Kranželić i Botić, 2005).

Iz navedenog se očituje važnost unutarnje dimenzije školskoga uspjeha, te se stavlja naglasak na to da ocjene, tj. vanjska dimenzija školskog uspjeha, ne bi trebale biti glavni i jedini fokus učenika i njihovih roditelja, te one ne bi trebale biti nikako glavni cilj odgoja i obrazovanja. Glavni cilj odgoja i obrazovanja treba biti cjelokupni razvoj učenika u skladu s njihovim sposobnostima i kulturalnim vrijednostima. Svako obrazovanje, a posebno osnovno, treba omogućiti učenicima stjecanje temeljnih kompetencija, te ih osposobiti za samostalni život. Obrazovanje treba kod učenika da razvija samopouzdanje i odgovornost, te da učenika osposobljava za cjeloživotno učenje, jer svako znanje je potrebno kontinuirano nadograđivati.

Škola bi, zbog toga, učenicima trebala omogućiti postizanje uspjeha ovisno o njihovim individualnim mogućnostima, i to ne samo u sferi akademskog uspjeha, već i u vidu zdrave školske klime koja će poticati učenje, osobni razvoj te međusobno druženje učenika. U svakodnevnom radu u školi ako nastavnici organizuju nastavne aktivnosti koje će učenike poticati da se međusobno natječu, onda trebaju razmisliti da li tada intrinzično motiviraju učenike ili ih samo usmjeravamo ka vanjskoj nagradi tj. ka ocjeni. Socio-emocionalna klima u razredu koja je usmjerena samo na formativno vrednovanje nastavnog rada i na ocjenjivanje, vremenom će postati klima u kojoj će učenici sve više učiti radi same ocjene, a ne radi samog procesa učenja i stjecanja znanja. Onog momenta kada ocjena postane sama sebi svrhom, ona gubi svoj odgojni aspekt i prestaje da afirmativno djeluje na razvoj učenika i na njegov napredak. Zbog toga je potrebno u praksi što manje usmjeravati i poticati učenike na međusobno natjecanje, a sve više ih usmjeravati na međusobnu povezanost i kooperativno učenje, što predstavlja jednu od poželjnih dimenzija socio-emocionalne klime u razredu. „Evidentno je da je školski uspjeh kompleksan sam po sebi“ (Mikas, 2012:55), uz to, na njega utječu mnogobrojni faktori koji su vrlo različito povezani s brojnim okolnostima oko učenika i u njemu.

5. Faktori školskog uspjeha

Mišljenje autora velikim se dijelom poklapa što se tiče faktora koji utječu na školski uspjeh učenika. Bedeniković(2009) spominje obiteljsku i socijalnu okolinu, Macuka i Burić (2015) govore o utjecaju spola djeteta, inteligencije, osobina ličnosti, motivacije, socioekonomskog statusa obitelji, obrazovanja roditelja te kvalitete odnosa s roditeljima i učiteljima. Prema Mikasu (2012), postoje tri faktora školskog uspjeha, a to su: biološki faktori, osobine učenika, te socijalni faktori. Autor Bilić (2001) je faktore koji utječu na školski uspjeh objedinila u pet kategorija, a to su: faktori vezani uz učenikovu osobnost, obitelj, motivacija, škola, te faktori vezani uz neke objektivne okolnosti. Za potrebe ovoga rada spomenuti faktori će se objediniti u tri skupine koje će biti ukratko prikazane, a one su:

- ✓ ***Ličnost učenika*** - koja podrazumijeva kognitivne sposobnosti, karakter, emocije, ponašanje i mišljenje.

- ✓ **Obitelj** - kao prva i primarna odgojna zajednica koje je učenik dio, koja svojim vrijednostima i stavovima oblikuje učenikove vrijednosti i stavove, te svojim funkcioniranjem, ponašanjem prema učeniku, odgojnim stilovima roditelja statusom utječe na dobrobit učenika.
- ✓ **Škola** - koja na učenika utječe na dva načina, od kojih je prvi, kao odgojno - obrazovna institucija svojom organizacijom te, drugi, putem ostvarenih socijalnih odnosa unutar nje s naglaskom na vršnjačke odnose koje učenici ostvaruju unutar razreda (Bilić, 2001:98).

Važno je naglasiti da veza između spomenutih faktora koji utječu na školski uspjeh i samog učenika nije jednostavna niti jednosmjerna, već se svi prethodno navedeni faktori međusobno isprepliću i utječu jedni na druge.

5.1. Ličnost učenika kao faktor njegovog školskog uspjeha

Prva skupina faktora koja se spominje jest ličnost učenika. „Ličnost je svojstvena svakoj individui, određuje njezino karakteristično ponašanje i način mišljenja, te se formira pod utjecajem genetskih i okolinskih utjecaja. Podrazumijeva nečije kognitivne sposobnosti, karakter, emocije i tjelesno ustrojstvo“ (Bilić, 2001:12).

Ličnost svakog učenika se sastoji od određenih osobina, a neke osobine učenika mogu biti veoma važne za njegov školski. Autor Bilić navodi da su osobine „prilagodljivost, kristalizirana inteligencija, savjesnost, otvorenost prema iskustvu, akademska samoeфикаsnost, razvijena emocionalna inteligencija te emocionalna stabilnost, samokontrola, pamćenje, mišljenje i samopouzdanje veoma značajne za ostvarivanje školskog uspjeha“ (Bilić, 2001:101). Sve prethodne navedene osobine ne samo da su značajne za školski uspjeh, nego su značajne i samoostvarenje svakog pojedinca i za formiranje jedne integrisane ličnosti koja će znati proaktivno da djeluje kako u školi, tako i u društvu. Osim toga, na uspjeh će utjecati i sam karakter učenika, tj. način na koji se ponaša i nosi sa situacijama u kojima se nađe, njegova motivacija i sl.

5.2. Obitelj kao faktor školskog uspjeha učenika

Sljedeći faktor koji utječe na školski uspjeh učenika jest obitelj. „Obitelj temeljna odgojna zajednica koje je dijete dio, u kojoj se razvija i raste, oblikuje svoju osobnost, formira svoje stavove, navike i temelje za uključivanje u složene društvene odnose“ (Brebrić, 2008:123). Upravo ta neizbježna uloga obitelji u djetetovom životu čini je jednim od najznačajnijih i najizravnijih faktora školskog uspjeha djeteta. Obitelj može da ostavi pozitivne i negativne utjecaje na razvoj ličnosti učenika, ovisno o njenoj funkcionalnosti. Potrebno je da članovi unutar obitelji, prije svega roditelji, pristupe kompetentno svojoj ulozi i da budu sistematični, dosljedni i sveobuhvatni pri odgajanju djeteta, vodeći računa o svim sferama i potrebama dječije ličnosti. „Skladna i funkcionalna obitelj, te obitelj koja surađuje sa školom pozitivno će utjecati na učenikov školski uspjeh, jer će on imati osjećaje sigurnosti, prihvaćenosti i samoostvarenja iz svoje obitelji, koji će mu u školi omogućiti lakše rješavanje problema i prepreka na koje naiđe“ (Klarin, 2006:45). Obitelj svoj utjecaj može ostvariti na pozitivan i negativan način, ovisno o načinu na koji funkcionira, načinu na koji međusobno komuniciraju roditelji sa djecom, ovisno ponašanju i odgojnom stilu roditelja, te o saradnji koju ostvaruje sa školom. Svaka obitelj treba svakom djetetu da pruži dovoljno ljubavi, pažnje, vrijednosti, granica, pri tome koristeći autoritativni stil roditeljstva. Dijete koje u obitelji razvije pozitivnu sliku o sebi, imat će razvijene socijalne vještine koje će u školi samo nadograđivati, imat će razvijenu i sposobnost regulacije emocija te manifestirati pozitivne oblike ponašanja. Zbog toga je potrebno je da obitelj i škola međusobno surađuju kako bi se postigao optimalni odgoj i obrazovanje učenika.

„S druge strane, disfunkcionalna obitelj, narušeni odnosi između roditelja i djece uzrokovani neadekvatnim roditeljskim ponašanjem prema djeci, tj. njihovim odgojnim stilom, u ovom slučaju to su autoritarni, permisivan, mogu negativno utjecati na holistički razvoj djeteta te su itekako povezani sa svim mjerama školskog uspjeha“ (Rečić, 2003:54). Ako djeca nemaju podršku svojih roditelja i obitelji, ako ne osjećaju ljubav i pripadnost, ako ih obitelj ne potiče da razvijaju sve svoje potencijale i ako ne podupiru njihovu autonomiju, djeca mogu te nedostatke manifestirati u školskom okruženju u vidu slabije razvijenih socijalnih vještina, agresivnog ponašanja, slabije mogućnosti koncentracije i praćenja na nastavi, manjka samokontrole, razvijene negativne slike o sebi i sl. Sve nabrojano može otežavati učenikovu školsku svakodnevicu, te je očigledno da mu je, s ovakvim temeljima u obitelji, neizmjereno teže postići školski uspjeh.

5.3. Škola kao faktor školskog uspjeha učenika

Posljednji faktor školskog uspjeha učenika je škola. Škola na školski uspjeh učenika može utjecati na dva načina. „Prvi je kao odgojno – obrazovna institucija svojom organizacijom rada i rukovođenjem, ozračjem, kvalitetom rada učitelja i stručnog tima, individualiziranjem nastavnog procesa, te svojim materijalnim sredstvima. Drugi je utjecaj putem socijalnih odnosa koje učenici u njoj ostvaruju, i to onih s učiteljima te sa svojim vršnjacima“ (Bilić, 2001:15).

Nastavnici predstavljaju značajan izvor potpore učeniku u školi, te je njihova osobnost, odnos prema učenicima te sposobnost razumijevanja i komunikacije s njima od velike važnosti za uspostavljanje međusobnog pozitivnog odnosa, ali i za djetetov doživljaj škole, njegovo ponašanje u školi i, u konačnici, njegov školski uspjeh. Druga skupina odnosa koje učenici ostvaruju u školi su oni s vršnjacima. Učenik uz vršnjake provodi velik dio svog dana, ali i slobodnog vremena, te se u socijalizaciji s njima uči, između ostalog, ponašati u vršnjačkoj skupini. Važno je da učenik uspostavi socijalne odnose s vršnjacima i da oni budu kvalitetni, jer će to utjecati na njegovo zadovoljstvo, na razvoj njegove osobnosti, socijalnog ponašanja i kognitivnog razvoja. Također, na temelju ostvarenih vršnjačkih odnosa u razrednom odjelu učenik dobiva u njemu svoje mjesto, tj. položaj, status, koji će na njega i njegov školski uspjeh utjecati tokom cijelog školovanja.

6. Povezanost socio-emocionalne klime s učenjem i školskim postignućem

Na osnovu rezultata na pojedinim dimenzijama klime, istraživači Halpin i Croft konstruirali su profil klime za svaku školu, a potom na osnovu dobivenih profila identificirali šest osnovnih tipova školske klime, koje su poredali na kontinuumu od otvorene do zatvorene. To su: otvorene, autonomna, kontrolirana, familijarna, paternalistička i zatvorena klima. „**Otvorenu klimu** karakteriziraju visoki rezultati na dimenzijama prodornosti i duha i niski rezultati na dimenzijama neangažiranosti. Nastavnici međusobno dobro surađuju u ovakvoj klimi i nisu preopterećeni administrativnim zahtjevima. **Zatvorena klima** odnosi se na situaciju u kojoj članovi skupine postižu malo zadovoljstva, kako s obzirom na ostvarivanje zadataka, tako i u zadovoljavanju socijalnih potreba. Nastavnici se dovoljno ne angažiraju i ne surađuju s učenicima“ (Krnjajić, 2007:60).

Na osnovu istaknutih rezultata istraživanja koja su sprovedi Halpin i Croft vidljivo je koliko je bitno usmjeriti se na kreiranje otvorene klime u razredu. Kreiranjem otvorene i optimalne klime u razredu i školi pomoći će se učenicima da budu više zainteresirani za rad i da potpunije iskoriste svoje mogućnosti. Otvorena klima, za razliku od zatvorene, ima veće šanse da poveća i doprinese boljem školskom uspjehu kod učenika. U otvorenoj klimi svi sudionici su angažiraniji i više saraduju, što neminovno vodi ka produktivnosti u radu i ka napredovanju u kooperativnom učenju za koje se pokazalo da veoma stimulira učenike. Zahvaljujući kooperativnom odnosu učenici postižu bolje rezultate u uspjehu i jačaju svoje interpersonalne odnose i vještine sa kolegama iz razreda. Socio-emocionalna klima utječe na učenika i njegov uspjeh, te je zbog toga bitno potruditi se da njeni efekti i posljedice budu što bolji i učinkovitiji po učeničko postignuće. Svaki učenik će postići bolji i veći školski uspjeh ako je u njegovom razredu kreirana klima sa dominacijom demokratskih odnosa, povjerenja, fleksibilnosti, opuštenosti, saradnjom između nastavnika i učenika, kooperativnim učenjem, težnjom ka istim ciljevima, i sl.

„Model djelotvorne škole pretpostavlja dva osnovna uslova: socio-emocionalna klima koja unapređuje proces nastave i učenja i ponašanje nastavnika koje omogućava svim učenicima da maksimalno ostvare svoje potencijale“ (Krnjajić, 2007:50). Potrebno je pedagoškim postupcima nastanjivati djelotvornu školu i usmjeravati se na njen rad i boljitak. Za djelotvornost škole neophodno je međudjelovanje nastavnika i učenika na koje utječe postojeća klima u razredu, te je zbog toga potrebno adekvatno uspostavljanje dimenzija socio-emocionalne klime u razredu. Od dimenzija socio-emocionalne klime zavisi djelotvornost razreda i uspjeh razreda, a ujedno i djelotvornost cijele škole. Učenici mogu da postižu bolje uspjehe i rezultate ako im nastavnici pruže metode koje su skladne njihovoj dobnoj razini i njihovom znanju. Jedna od takvih metoda koja je jako bliska učenicima i uz koju onu vrlo lahko uče i rade je metoda „razgovora ili zajedničke rasprave“. Učitelj je odgovoran za osiguravanje razumnih i demokratskih postupaka, a jedan od takvih postupaka je poticanje razgovora. „Zajednički razgovor oponaša sistem demokratske rasprave, temeljen na osnovnim pravilima, uzajamnom poštovanju i toleranciji različitih mišljenja“ (Desforges, 2001:78). Potrebno je poticati poučavanje putem općih razgovora zbog uzajamnog razumijevanja, orijentiranja, usmjeravanja i ohrabrivanja. Kada se razmatra koncept socio-emocionalne klime u razredu potrebno je osvrnuti se na postojeću interakciju između svim sudionika odgojno-obrazovnog procesa, jer njihova međusobna interakcija može da obogati ili osiromaši nastavni proces.

Jasenka Pavić (prema Bošnjak, 1997) je kroz istraživanje socio-emocionalne klime promatrala i interakcijsku usklađenost u nastavnom procesu, te na osnovu ovog istraživanja može se zaključiti da interakcija na relaciji učenik-nastavnik i učenik-učenik značajno utječe na učenikovo zadovoljstvo školom, na školski uspjeh i na socio-emocionalnu klimu u razredu. Također, interakcija na relaciji učenik-nastavnik značajno utječe na interakciju učenik-učenik što bi značilo da svaki nastavnik direktno ili indirektno utječe na međusobne odnose između učenika. Nastavnik može svojim radom i svojim vidovima organizacije nastave, svojim integrativnim pristupom prema učenicima da doprinese međusobnoj saradnji između učenika, ali isto tako može da pogorša odnose među učenicima ako učenike stavlja u međusobno natjecanje, takmičenje i sl.

Postoje brojna istraživanja (Bošnjak, 1997) koja ukazuju na postojanje povezanosti između socio-emocionalne klime u razredu i školskog uspjeha. Utvrđena je pozitivna veza između pozitivne školske klime i motivacije učenika, orijentacije na zadatak, rješavanja problema i ozbiljnosti u učenju. Nalazi gotovo svih istraživanja pokazuju da je školska klima jedan od ključnih elemenata uspješnosti nekog razreda, a samim tim i uspješnosti neke škole. „Uticaj socio-emocionalne klime na proces učenja manifestuje se posredstvom sljedećih elemenata akademski podsticajne sredine: motivacija za učenje, kooperativno učenje, grupna diskusija i socijalno učenje“ (Krnjajić, 2007:52).

7. Povezanost motivacije za učenjem sa klimom u razredu

„Motiv postignuća je opća tendencija pojedinca da se takmiči sa standardom uspješnosti koje smatra vrijednim i značajnim“ (Mandić, 1989:8). Jedan od osnovnih faktora koji određuje školski uspjeh je motiv postignuća. Pojedinci s visokom motivacijom postignuća zainteresovani su za uspješnost više zbog njihovog ličnog razloga nego zbog nagrade koja se postiže. Oni koji imaju visoku potrebu za postignućem marljivije će raditi na zadatku, što znači samim tim da mogu postići bolje rezultate u odnosu na ostale. Vidović, kao i mnogi drugi autori, navodi podjelu motivacije na *ekstrinzičnu* i *intrinzičnu*. **Intrinzična motivacija** – „učenici sudjeluju u aktivnosti kako bi zadovoljili svoju znatiželju i zanimanje za nastavno gradivo te kako bi razvili kompetenciju ili sposobnost u odnosu na zahtjeve koji se pred njih stavljaju“ (Vidović, 2014:150).

Dakle, vidljivo je intrinzično motivisan učenik uči zbog sebe, a ne zbog ocjene. Njegova motivacija proizilazi iz unutarnjih poriva, a zadovoljstvo proizlazi iz same aktivnosti. U školskom ozračju, unutarnja motivacija se odnosi na gradivo koje učenici uče iz čiste radoznalosti i ne očekuju za to nikakvu nagradu

Ekstrinzična motivacija – „učenici sudjeluju u aktivnosti kako bi postigli željeni cilj ili svrhu izvan aktivnosti. Sudjelovanjem se postiže neki drugi cilj, roditeljska ili nastavnikova pohvala, školska kvalifikacija, izbjegavanje neugodnih posljedica neuspjeha itd.“ (Vidović,2014:151). Dakle, ova je motivacija izvan učenika, pa se može odnositi na dobar rezultat na testu, ocjene, nastavničke pohvale, diplome itd. Ekstrinzična i intrinzična motivacija su međusobno povezane, ali vrlo je moguće da veći uticaj ima učenikov unutrašnji poriv da stekne određena saznanja, te je on mnogo učinkovitiji i dugotrajniji. Izričita vanjska motivacija će potrajati jedan čas ili dva, ali neće dati kvalitetan konačan rezultat. Ekstrinzična motivacija više utiče na učenike nego želja za učenjem i novim saznanjima. Znanje samo po sebi nije svrha. Znanjem se dijete ne treba samo opteretiti. Dijete treba biti motivisano iznutra, jer je jednostavno potrebno znati to znanje ponijeti kroz život. Za novim saznanjima treba imati želju. Pogrešno je učiti zbog takmičenja. Potrebno je takmičiti se sa samim sobom, ne sa drugima. Nadmetanje je termin koji sam po sebi asocira na nadmenost. Važno je individualno napredovanje učenika i da znanjem oplemene svoju dušu, svoje postojanje, da postanu svjesni da je najljepše biti koristan društvu. Potrebno je biti bolji od jučerašnjeg sebe. Razredna sredina može značajno da utječe na motivaciju kod učenika, može da doprinese većoj učeničkoj motiviranosti za uspjeh, a također može i da umanju učeničku motiviranost. Kada u razredu postoji zatvorena socio-emocionalna klima u kojoj dominira autoritarni stil nastavnika učenici će biti manje zainteresovani i motivisani za rad. Također, još jedan od razloga za negativnu motivaciju može biti i taj što nastavnik ne dopušta učenicima pravo na samostalno mišljenje koje oni imaju potrebu da izraze. Ako im se to uskraćuje duže vrijeme, učenici će se osjećati demotivisano. U razredu u kojem postoji poticajna socio-emocionalna klima, gdje nastavnik koristi demokratski stil s integrativnim vođenjem, učenici mogu da budu visoko motivisani i zainteresirani za rad. Veća zainteresovanost se javlja zbog toga što učenici vide da nastavnik cijeni njihov rad i da sa velikim interesovanjem uvijek sasluša njihovo mišljenje.

8. Povezanost kooperativnog i socijalnog učenja sa školskim uspjehom

„Utjecaj kooperativnog učenja na socio-emocionalnu klimu u razredu manifestira se u razrednoj sredini u kojoj učenici i nastavnici razmjenjuju recipročne utjecaje, u kojoj je komunikacija otvorena i koju karakteriziraju dijalog, u kojoj se konflikti rješavaju nenasilno i konstruktivno. U takvim razredima, učenici i nastavnici efektivno surađuju u procesu ostvarivanja zajedničkog cilja, samopoštovanja i sigurnosti“ (Domović, 2004:50). Kako Domović primjećuje, bitno je da uređenje razreda, postupci nastavnika i učenika budu usklađeni, kako bi oni zajedno stremili ostvarivanju istih ciljeva. Putem zajedničkog rada i kooperativnog učenja sa vršnjacima i nastavnicima moguće je postizanje uspješnih rezultata kako na individualnoj razini, tako i na razini cijelog razreda.

Također, pored ovoga, za kretanje ka što boljem školskom uspjehu u jednom razredu veoma je bitno da se povede računa o grupnim diskusijama i socijalnom učenju. Bitno je da svi učenici podjednako budu uključeni u grupne diskusije, da svako dobije pravo na vlastito stajalište i gledište, i da kroz zajedničke interakcije dođu do usaglašavanja i najboljeg rješenja koje će ih sve zajedno voditi ka uspjehu. Bitno je da nastavnici i učenici zajedno rade i pridonose kreiranju pozitivne atmosfere i međusobnog usaglašavanja. Samo sa pozitivnom socio-emocionalnom klimom moguće je postići uspjeh svih sudionika u odgojno-obrazovnom procesu. „U školama sa pozitivnom socio-emocionalno klimom učenici postižu, po pravilu, bolje školsko postignuće i čine manji broj disciplinskih mjera“ (Krnjajić, 2007:53). Razredi u kojima je kreirana otvorena klima predstavljaju socijalni kontekst u kojima učenici sa jakom voljom i zanimanjem pristupaju radu. U takvim razrednim sredinama učenici ne doživljavaju razred kao teret, nego naprotiv, doživljavaju ga kao mjesto koje rado pohađaju i gdje mogu da sudjeluju u radu, gdje mogu da budu, zapravo, ono što i jesu. Ako se socio-emocionalna klima bude zasnivala na stalnim problemima, na konfliktima, na nastavnikovom monologu, onda se postavlja pitanje koliko će učenici uopće biti voljni da rade u takvoj atmosferi, a bez rada nemoguće je postići uspjeh, i upravo zbog toga zatvorena klima razreda otežava uspjeh svih sudionika tog razreda. Veoma je važno ustanoviti kakvo školsko okruženje i klima postoje u nekom razredu, i pokušati shvatiti da li postoji djelovanje skrivenog kurikulumu u odgojno-obrazovnom djelovanju nastavnika.

Autor Mandić ističe: „Skriveni kurikulum predstavlja vođenje od strane nastavnika na osnovu vlastitih internih ciljeva, a ne na osnovu ciljeva koje propisuje nastavni plan i program“ (Mandić, 1989:63). Naravno, skriveni kurikulum ne mora biti uvijek tako loš, ali je bitno ustanoviti njegovo djelovanje, jer skriveni kurikulum predstavlja najveću vodilju i smjernicu u nastavničkom ponašanju i djelovanju. Bitno je svesti njegov utjecaj i djelovanje na kreiranje pozitivne klime u razredu koja će podsticati učenike na rad, jer je takva klima neophodna da bi se postigao uspjeh na poljima odgoja i obrazovanja.

9. Uloga humora u kreiranju socio-emocionalne klime u razredu

Od samog postanka društva humor predstavlja vrstu i dimenziju komunikacije koja poboljšava odnose i međusobno razumijevanje između ljudi. Naime, humor može u mnogim nastavnim situacijama poslužiti kao sredstvo putem kojeg se pospješuje proces učenja i unapređuju interpersonalni odnosi sa učenicima. Zbog pozitivnog utjecaja na interpersonalne odnose, humor je oblik komunikacije koji je poželjan u nastavi, ali naravno s određenim granicama. Putem humora možemo da formiramo kvalitetan i zdrav odnos s učenicima, te ugodnu atmosferu za učenje u razredu. Nastavnik putem humora može vrlo lahko da dopre do svih učenika, i da ih motiviše za saradnju i spoznaju u nastavi.

„Humor je značajna komunikaciona strategija s različitim ciljevima korištenja. To je zdrava i konstruktivna forma ljudskog ponašanja. Smisao za humor označava intelektualnu i emocionalnu zrelost, a smijeh je znak zdravlja, moći, slobode i zadovoljstva. U školi, humor unapređuje učenje, podstiče kreativnost, fleksibilno mišljenje, interesovanje i pažnju“ (Krnjajić, 2006:203). Dakle, korištenje humora je vrlo značajno za samu nastavu i za socio-emocionalnu klimu u razredu. Učenicima je vrlo bitan ambijent i prostor u kojem uče, te atmosfera kojom odiše taj ambijent. Ako jedan razred odiše stresom, problemima, nelagodnom, onda je potrebno da nastavnik na konstruktivan način s određenim intelektualnim i socijalnim granicama upotrijebi humor shodno kontekstu i potrebama samog razreda. Nastavnici su stručne osobe koje su zadužene za kreiranje pozitivne atmosfere za učenje, ali su isto tako i osobe koje individualno biraju puteve i načine prezentovanja sadržaja učenicima. Humor nastavnicima može da posluži kao put i način putem kojeg mogu da pojednostave i približe nastavne sadržaje učenicima kako bi učenici na lakši i suptilniji način internalizirali nastavno gradivo.

Putem humora u razredu je moguće uspostaviti opuštenu atmosferu, a učenici mnogo lakše uče i sudjeluju kada je opuštena atmosfera u razredu, jer je to atmosfera koja odgovara prirodnim sklonostima i spoznajama učenika. Bitno je shvatiti da je primarna uloga humora, kako Krnjajić primjećuje „intelektualna motivacija i afektivna relaksacija učenika“ (Krnjajić, 2006:203). Potrebno je shvatiti značenje primarne uloge humora, kako bi se humor mogao na adekvatan način realizirati u odgojno-obrazovnom radu i nastavnom procesu.

Nastavnici su odlučujući element u učionici. Njihovi lični pristupi kreiraju klimu. Njihovo raspoloženje, također, utječe na socio-emocionalnu klimu u razredu i zbog toga je potrebno da se nastavnici cijeli život stručno usavršavaju, kako bi mogli da inspirativno djeluju na učenike i njihovo učenje. Potrebno je da nastavnici pomognu da uenički životi i njihovi dani provedeni u školi odišu radošću i srećom, jer samo tada će i sami nastavnici biti istinski sretni, a ujedno ispuniti i svoju moralnu odgovornost. Pomažući uenicima, nastavnici pomažu i samima sebi, jer uspjeh učenika je i njihov uspjeh, a taj uspjeh je još jedna pređena stepenica napredovanja ka cjeloživotnom učenju.

II METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

1. Izbor i formulacija teme

Pitanje povezanosti socio-emocionalne klime razreda sa školskim uspjehom iz dana u dan postaje od sve veće važnosti, i nužno se nameće potreba za detaljnijim istraživanjem ove povezanosti, kako bi se steklo što više saznanja u ovom području, te kako bi se u budućnosti kreirale otvorene socio-emocionalne klime koje će svakom učeniku omogućiti da korača stazama školskog uspjeha. S obzirom na važnost socio-emocionalne klime, na njene efekte i učinke koje može da ostavi po učenika i po njegov cjelokupni školski uspjeh i život, potrebno je dublje istražiti ovu temu, jer ista nedovoljno istražena i razmatrana na Kantonu Sarajevu. Sve navedeno u prilog ovoj temi sugerše na narednu formulaciju: ***Povezanost socio-emocionalne klime razreda sa školskim uspjehom učenika.***

2. Definiranje istraživačkog problema i predmeta istraživanja

Iz formulacije ***Povezanost socio-emocionalne klime razreda sa školskim uspjehom učenika u*** proizilazi definiranje istraživačkog problema: *Socio-emocionalna klima razreda*. Bilo je potrebno putem ovog istraživanja u praksi istražiti ovu problematiku, te identificirati koncepte i dimenzije socio-emocionalne klime i povezati ih sa školskim uspjehom. Međudjelovanje između učenika i nastavnika pri kreiranju socio-emocionalne klime razreda je vrlo značajno, te je stoga neophodno da se njihovo međudjelovanje zasniva na usklađenoj interakciji koja vodi ka ostvarenju zajedničkih odgojno-obrazovnih ciljeva.

Predmet ovog istraživanja je *Povezanost socio-emocionalne klime razreda sa školskim uspjehom učenika u osnovnim školama na području općine Ilijaš*. Putem anketiranja učenika i nastavnika u osnovnim školama na području općine Ilijaš, u praksi je bilo moguće propitati i istražiti povezanost socio-emocionalne klime sa školskim uspjehom. Putem anketiranja učenika i nastavnika istražila su se istinska obilježja i dimenzije socio-emocionalne klime devetih razreda, propitali odnosi nastavnika prema učeniku, međuvršnjački odnosi i povezanost socio-emocionalne klime razreda sa školskim uspjehom učenika, te je na taj način u potpunosti navedeni predmet istraživanja bio sproveden i implementiran u praksu.

Značaj ovog istraživanja ogleda se u samom odabiru tematike i problematike istraživanja. Socio-emocionalna klima podrazumijeva skup fizičkih, socijalnih i emocionalnih karakteristika razreda koje omogućavaju učenicima postizanje boljeg školskog uspjeha i formiranje pozitivnih stavova prema školi i učenju. Ovo istraživanje može pružiti nove mogućnosti za kreiranje poticajne i otvorene socio-emocionalne klime, te može prikazati jasne karakteristike koje su potrebne kako bi se u razredu kreirala poticajna socio-emocionalna klima. Temeljem rezultata ovog istraživanja, pokušalo je da se prikaže i poveže socio-emocionalna klima razreda sa školskim uspjehom učenika. Rezultati istraživanja mogu pomoći da se unaprijedi cjelokupni kvalitet odgojno-obrazovnog procesa, te da se u budućnosti kreiraju istraživanja sa sličnom tematikom, jer istraživanjem ove tematike u praksi različitim metodama i tehnikama, moguće je doći i do različitih rezultata, koji trebaju biti razmatrani prilikom kreiranja socio-emocionalne klime razreda. Rano djetinjstvo i školovanje je temelj svega onoga što će neko dijete moći ili ne u budućnosti. Za sami boljitak društva potrebno je izgraditi kvalitetno temeljno obrazovanje bazirano na poticajnoj socio-emocionalnoj klimi u kojoj učenici mogu postići individualni uspjeh.

3. Cilj istraživanja

Cilj ovog istraživanja je: *Utvrđiti povezanost socio-emocionalne klime sa školskim uspjehom učenika u osnovnim školama na području općine Ilijaš.* Pomoću anketiranja učenika i predmetnih nastavnika, je bilo moguće ostvariti cilj istraživanja, te identificirati glavne faktore koji utječu na kreiranje socio-emocionalne klime odjeljenja i školski uspjeh učenika. Korist od ovog istraživanja može biti ta da će se na temelju rezultata istraživanja i preporuka rada moći efikasnije djelovati na kreiranje otvorene socio-emocionalne klime u razredima. Najvažniji korisnici koji mogu iskoristiti u svom odgojno-obrazovnom djelovanju rezultate ovog istraživanja su učenici i nastavnici. Temeljem rezultata ovog istraživanja učenici i nastavnici će moći kreirati otvorenu socio-emocionalnu klimu u razredu u kojoj će se svaki učenik osjećati prihvaćeno, te moći postizati kvalitetan školski uspjeh.

4. Zadaci istraživanja

Prethodno postavljeni ciljevi su od velike pedagoške važnosti za unapređivanje pedagoškog djelovanja, i kreiranja poticajne atmosfere za učenje i rad, kako na nivou odjeljenja tako i na nivou cijele škole. Učenici najveći period svog života provode u školi, i kroz osnovnu školu učenici sazrijevaju i stječu iskustva koja sa sobom nose kroz cijeli svoj život. Zbog toga nastavnici trebaju dopustiti svim učenicima da u školi potvrde svoje kompetencije, bez omalovažavanja učenika i podcjenjivanja koje može uzrokovati nesigurnost i sumnju u vlastite snage kod učenika tokom cijelog njihovog života. Zadaci ovog istraživanja zahtijevali su propitivanje učeničkog mišljenja u školskom uspjehu, utjecaja i efekata koje ostavlja socio-emocionalna klima na učenike, njihov rad i školski uspjeh. Kako bi se ostvarili planirani ciljevi istraživanja, potrebno je istraživački praktični rad bazirati na sljedećim zadacima:

Zadaci istraživanja:

- 1. Analiza literature koja odgovara zadanom problemu istraživanja i pregled istraživanja sa sličnom problematikom.*
- 2. Ispitati s kojim školskim uspjehom su učenici završili prvo polugodište u školskoj 2018/2019. godini, te propitati učeničko poimanje, važnost i zadovoljstvo školskim uspjehom.*
- 3. Propitati na koji način učenici percipiraju socio-emocionalnu klimu svog odjeljenja, te šta misle u svom ličnom utjecaju na kreiranje iste.*
- 4. Provjeriti podudarnost i jednoznačnost učeničkih i nastavničkih prosudbi socio-emocionalne klime i školskog uspjeha.*
- 5. Ispitati izraženost dimenzija socio-emocionalne klime i njihov redoslijed izraženosti kod učenika i nastavnika.*
- 6. Prikaz povezanosti između socio-emocionalne klime i školskog uspjeha.*
- 7. Na osnovu rezultata istraživanja predočiti zaključke i preporuke rada za kreiranje otvorene socio-emocionalne klime u odjeljenju.*

5. Hipoteze istraživanja

„Hipoteze su iskazi koji na provjerljiv način govore o vezi dvije ili više varijabli. Tačno je da su hipoteze „probna objašnjenja“, ali da bi se mogle proveriti moraju biti formulisane na pogodan, razumljiv i precizan način“ (Fajgelj, 2007:175).

Nul hipoteza – *Socio-emocionalna klima razreda nije značajno povezana sa školskim uspjehom učenika osnovnim školama na području općine Ilijaš*

Alternativna hipoteza - *Socio-emocionalna klima razreda je značajno povezana sa školskim uspjehom učenika u osnovnim školama na području općine Ilijaš*

6. Varijable istraživanja

„Varijabla je slučajna promenljiva, odnosno ona je skup podataka o individualnim razlikama po nekom atributu“ (Fajgelj, 2007:175).

Nezavisna varijabla – Socio-emocionalna klima, ona obuhvata procese koji se događaju unutar jednog razreda i odnos između nastavnika i učenika, te samim tim može da utječe i na cjelokupnu školu.

Zavisna varijabla - Školski uspjeh učenika, on se očituje putem trajno usvojenih znanja, vještina i navika. Školski uspjeh se razlikuje od učenika do učenika, te mnogi autori na njega utječe više elemenata, poput ličnosti učenika, obitelji i škole.

Operacionalizacija varijabli

❖ *Nezavisna varijabla*

Socio-emocionalna klima razreda (razredna atmosfera, ozračje) ogleda se odnosima između nastavnika i učenika, odnosima između samih učenika i u karakteristikama samog razreda i razredne prostorije.

- ✓ *Odnosi između nastavnika i učenika* – podrška nastavnika učenicima je značajna varijabla koja utječe na učenje i školski uspjeh (Krjnajić, 2007).
- ✓ *Odnosi između učenika*- učenici su u velikoj mjeri pod utjecajem vršnjačke interakcije (Krjnajić, 2007).

- ✓ *Veličina razreda-* socio-emocionalna klima drugačija je i povoljnija u manjim razredima (Krjnajić, 2007).
- ✓ *Motivacija za učenje* – pozitivna ili negativna motivacija za učenje (Bratanić, 1993).
- ✓ *Kooperativno učenje-* ovakav vid učenja podstiče razvoj pozitivnih odnosa između učenika, i učenika i nastavnika (Bratanić, 1993).
- ✓ *Fizičko okruženje razreda-* njegova opremljenost i uređenost (Bratanić, 1993).

❖ *Zavisna varijabla*

Školski uspjeh učenika odnosi se na prosječni uspjeh učenika na kraju školske godine.

- ✓ *Školske ocjene-* kao mjera postignuća bitno vrednuju i ocjenjuju učenički rad, ocjenjujući ga kao nedovoljan, dovoljan, dobar, vrlo dobar i odličan (Mandić, 1989).
- ✓ *Postignuće* – učenici ga opažaju kao dominantan cilj u svojim školama i u svom radu (Mandić, 1989).

7. Istraživačka pitanja

„Istraživačka pitanja su u pravilu upitne rečenice koje obično počinju sa kako, koliko ili šta. Za formulisanje istraživačkih pitanja neophodno je da budu identifikovane varijable“ (Fajgelj, 2007:175). Kako bi se sproveo cilj ovog istraživanja, potrebno je bilo postaviti sljedeća pitanja, a zatim ih u praksi podrobno istražiti, te pružiti adekvatne odgovore na navedena pitanja. Ta pitanja su:

- 1) *Povjeriti na koji način učenici poimaju značenje školskog uspjeha, da li im je važan, te na koji način ga ostvaruju?*
- 2) *Koji faktori u praksi najviše utječu na poboljšanje/opadanje učeničkog školskog uspjeha?*
- 3) *Kako učenici percipiraju socio-emocionalnu klimu svog razreda, te da li su svjesni svoje uloge pri kreiranju socio-emocionalne klime razreda?*
- 4) *Da li postoji podudarnost i jednoznačnost između učeničkih i nastavničkih prosudbi socio-emocionalne klime?*
- 5) *Koje su dimenzije socio-emocionalne klime najizraženije kod učenika, a koje kod nastavnika?*
- 6) *Da li je socio-emoconalna klima ispitanih odjeljanja poticajna ili ne?*

7) *Da li je socio-emocionalna povezana sa školskim uspjehom učenika, kako se o tome izjašnjavaju nastavnici, a kako učenici?*

Ova istraživačka pitanja su bila temelj na osnovu kojih su kreirani i elaborirani rezultati ovog rada. Potrebno je bilo kreirati anketne upitnike za učenike i nastavnike koji su obuhvatili prethodno navedena istraživačka pitanja, kako bi se došlo do adekvatnih odgovora ispitanika i kvalitativnih zaključaka. Nakon sprovedenog istraživanja, bilo je potrebno postaviti još jedno pitanje na osnovu kojeg je bilo moguće kreirati preporuke rada, a ono je glasilo *Kako kreirati socio-emocionalnu klimu u kojoj će se svaki učenik ugodno osjećati i uspješno usvajati nastavne sadržaje?* U nastavku ovog rada bit će prikazan odgovor na navedeno pitanje.

8. Metode istraživanja

„Metoda označava smišljeni i ustaljeni postupak za postizanje nekog cilja, za ostvarenje neke praktične djelatnosti. Metode olakšavaju čovekovu delatnost i čine je efikasnijom“ (Bandur i Potkonjak, 1999:99). S obzirom na samo navedeno značenje riječi metoda, bilo je potrebno koristiti metode koje su u praksi mogle da ostvare postavljeni cilj istraživanja, te efikasno doprinesu samoj elaboraciji navedene problematike. U ovom istraživanju koristile su se sljedeće metode:

„**Analiza sadržaja** – je metoda za prikupljanje podataka iz informacijskog materijala: iz knjiga, časopisa, novina, s radija, televizije i interneta“ (Vujević, 2002:153).

„Analiza sadržaja, po prirodi podataka je analiza verbalnog ili drugog simboličkog značenja, koji je označen kao sadržaj u komunikaciji pisma, knjige, novinski natpisi, televizijski programi“ (Stojak, 1990:16). U ovom istraživanju putem metode analize sadržaja temeljito su se istražila srodna istraživanja o ovoj tematici, te analizirale pedagoške knjige koje su relevantne ovoj problematici, a koje mogu biti vodilja u istraživačko-praktičnom radu.

„**Servej metod (survey method)** koristi se za ispitivanje stavova, vjerovanja, intencija ljudi“ (Cohen i sar., 2007). Ova metoda se koristila kako bi se propitalo mišljenje nastavnika i učenika o socio-emocionalnoj klimi razreda i školskom uspjehu učenika.

„*Komparativna metoda* – je postupak uspoređivanja istih ili srodnih činjenica, odnosno utvrđivanje njihove sličnosti u ponašanju i utvrđivanje razlike među njima“ (Bošnjak, 1997:87). U ovom istraživanju uspoređivale su se učeničke i nastavničke prosudbi o socio-emocionalnoj klimi i školskom uspjehu, kako bi se provjerila jednoznačnost i podudarnost u prosudbama i dimenzijama socio-emocionalne klime, te temeljem svih odgovora ispitanika donio konačni sud o tome da li postoji povezanost između socio-emocionalne klime i školskog uspjeha, ili ne.

„*Deduktivna metoda* – izvođenje iz općih stavova pojedinačne zaključke“ (Bezić, 1996:56). Polaznjem od cjelokupne socio-emocionalne klime odjeljenja, moguće je bilo doći do zaključaka o pojedinačnom školskom uspjehu učenika. U ovom istraživanju je bilo od neizostavne važnosti korištenje svih navedenih metoda simultano i skladno potrebama istraživanja, radi dolaženja do što objektivnijeg i preciznijeg zaključka rada.

Da bi uspješno ostvario navedeni cilj i zadaci ovog rada, bilo je potrebno komplementarno koristiti sve prethodno navedene metode i na osnovu korištenja svih metoda posebno analizirati i ispitati problematiku socio-emocionalne klime. Prije svega je bilo neophodno koristiti *analizu sadržaja*, te kroz analitički pristup sadržaju doći do sveobuhvatnijih podataka o socio-emocionalnoj klimi. Zatim je bilo potrebno koristiti servej i komparativnu metodu, kako bi se propitala učenička i nastavnička mišljenja o karakteristikama socio-emocionalne klime i školskog uspjeha, te dobiveni podaci mogli međusobno komparirati.

9. Tehnike i instrumenti istraživanja

❖ *Tehnike istraživanja:*

„*Procjenjivanje i prosuđivanje* – ovim se postupkom prikupljaju podaci o mišljenjima u vezi s nečijim ličnim osobinama, kvalitetom nečijeg izratka ili proizvoda“ (Mužić, 1999:94). Ovu tehniku je bilo potrebno koristiti u ovom istraživanju kako bi se ispitalo percipiranje socio-emocionalne klime i školskog uspjeha iz pozicija učenika i nastavnika. Potrebno je bilo putem ljestvice stavova propitati učeničko i nastavničko mišljenje. Procjenjivanje je se odvijalo putem skale procjene koja je obuhvatala različita pitanja, a koja se tiču dimenzija *uključenost, povezanost, nastavnička potpora, nastavnički nadzor, ciljna usmjerenost, red i organizacija, jasnoća pravila i inovativnost*.

„*Anketiranje* - je postupak u kojem anketirani pismeno odgovaraju na pitanja koja se odnose na činjenice koje su im poznate, ili na pitanja u vezi sa njihovim osobnim mišljenjem“ (Mužić, 1999:82). U ovom istraživanju bilo je potrebno anketirati učenike koji pohađaju devete razrede osnovnih škola na općini Ilijaš i sve predmetne nastavnike koje predaju u tim razredima.

❖ *Instrumenti istraživanja:*

„*Anketni list* - instrument anketiranja koji sadrži zaglavlje s uvodom i uputama o pitanjima“ (Mužić, 1999:83). Uz pomoć ovog instrumenta ispitane su učeničke i nastavničke percepcije vezane za socio-emocionalnu klimu i školski uspjeh. Putem različitog anketnog upitnika, ali sa istim dimenzijama i česticama, potrebno je bilo propitati kako učenici procjenjuju socio-emocionalnu klimu svog odjeljenja, a kako to čine nastavnici. Anketni list je baziran na Moos-ovoj ljestvici razrednog ozračja (Bošnjak, 1997:88).

„*Skale procjene* – one mogu biti po svom vanjskom obliku grafičke i deskriptivne. Deskriptivne (opisne) skale se sastoje od niza tvrdnji, obično poredanih po stupnju intenziteta, a procjenjivač označuje onu koja po njegovom mišljenju najbolje odgovara stvarnosti. Grafičke skale se sastoje od crta ispod kojih su upisani lijevo i desno ekstremni sudovi, a u sredini neutralni sud, pa procjenjivač na njima označuje mjesto koje, po njegovom mišljenju najbolje odgovara intenzitetu dane osobine“ (Mužić, 1999:95). Putem skale procjene ispitana je jednoznačnost i podudarnost nastavničkih i učeničkih prosudbi o dimenzijama socio-emocionalne klime.

„*Moosova ljestvica razrednog ozračja* – ova ljestvica nam govori koliko je sistem okoline bitan u stabilnosti ili promjeni učenikova ponašanja ili stavova“ (Bošnjak, 1997:87). Na osnovu dimenzija koja proklamira ova ljestvica kreiran je anketni upitnik sa istim česticama za nastavnike i učitelje, na taj način tako da svaka dimenzija obuhvata dva postavljena pitanja i učenicima i nastavnicima.

Tabela br 1: *Moosova ljestvica razrednog ozračja* (prema Bošnjak, 1997:88)

Dimenzije	Opis
	Područje odnosa
1.Uključenost	Stupanj u kojem su učenici pažljivi i zainteresirani za razredne i nastavne aktivnosti, i sudjelovanje u diskusijama.
2.Povezanost	Učeničko prijateljstvo i stupanj u kojemu učenici pomažu jedni drugima i uživaju radeći zajedno.
3.Nastavnička potpora	Pomoć, interes, povjerenje i prijateljstvo koje nastavnik pokazuje prema učenicima.
	Područje rasta ličnosti
4.Natjecanje	Usmjerenost na učeničko natjecanje svakog sa svakim radi ocjene i priznanja.
	Područje održavanja i promjene sistema
5.Red i organizacija	Naglašavanje učeničkog ponašanja sukladno propisanim pravilima i interakciji.
6.Jasnoća pravila	Naglašavanje postavljanja i pridržavanja jasnog sklopa pravila i davanje do znanja učenicima što ih tačno čeka ako ih se ne pridržavaju.
7.Nastavnički nadzor	Stepen dosljednosti u nastavnikovom primjenjivanju pravila i strogosti u kažnjavanju učenika koji ih krše.
8.Inovativnost	Broj neobičnih i raznovrsnih aktivnosti koje planira nastavnik.

U ovom istraživanju korišten je instrument anketni upitnik za učenike (Prilog br.1.) i anketni upitnik za nastavnike (Prilog br.2.) Anketni je upitnik za učenike se sastojao iz dva dijela. Prvi se dio upitnika odnosio na propitivanje učeničkog mišljenja o školskom uspjehu, te se sastojao od pitanja otvorenog i zatvorenog tipa, a drugi dio se sastojao od Likertove skale (od 1 – uopće se ne slažem do 5 – potpuno se slažem), putem koje su se ispitivali stavovi učenika spram socio-emocionalne klime i školskog uspjeha. Tvrdnje koje su se ispitivale Likertovom skalom bile su podijeljene skladno dimenzijama socio-emocionalne klime, i obuhvatale su iste čestice za nastavnike i učenike. Također, anketni je upitnik za nastavnike se sastojao iz dva dijela. Prvi se dio upitnika sastojao od Likertove skale (od 1 – uopće se ne slažem do 5 – potpuno se slažem), putem koje su se ispitivali stavovi nastavnika spram socio-emocionalne klime i školskog uspjeha. Drugi dio upitnika se sastojao od pitanja otvorenog tipa koja su se bazirala na propitivanju nastavničkog mišljenja o povezanosti socio-emocionalne klime sa školskim uspjehom učenika.

10. Uzorak

„Uzorak je dio populacije za koju smo istraživački zainteresirani. Osnovni zahtjev i za kvalitativne i za kvantitativne podatke je da uzorak bude reprezentativan za populaciju iz koje je odabran“ (Cohen et al, 2007:95). Za sprovedeno istraživanje je bilo ključno da uzorak bude relevantan, te da odgovara zadatoj istraživačkoj temi, kako bi se mogli dobiti kvalitetni i relevantni istraživački podaci. „U ciljnou uzorku istraživači odabiru slučajeve koji će biti uključeni u uzorak na temelju vlastite prosudbe njihove tipičnosti. Na taj način oni sastavljaju uzorak koji će dobro odgovarati njihovim specifičnim potrebama“ (Cohen et al, 2007:95). Na rezultate svakog istraživanja značajno utječe odabir i vrsta uzorka. U ovom istraživanju bio je korišten **namjerni (ciljni) uzorak** koji je obuhvatio 40 nastavnika koji predaju u devetim razredima predmetne nastave i 134 učenika koji pohađaju devete razrede osnovnih škola na području Općine Ilijaš. Ovo istraživanje je provedeno u tri (3) osnovne škole:

1. OŠ “Podlugovi”,
2. OŠ “Stari Ilijaš”,
3. OŠ “Hašim Spahić”.

Istraživanje je bilo anonimno, bazirano na dobrovoljnom učešću učenika i nastavnika. Putem ovog istraživanja nisu bili propitivani tačni i netačni odgovori, nego se isključivo od ispitanika tražilo njihovo lično mišljenje. Prije ispunjavanja upitnika, učenici i nastavnici su dobili upute za način pristupanja upitniku. Učenicima su na samom početku pitani da li uopšte shvataju značenje pojma socio-emocionalna klima, te u zavisnosti od njihovog odgovora ovaj pojam i pojam školski uspjeh bio im je detaljnije objašnjen, kako bi mogli adekvatno odgovoriti na sva pitanja u upitniku. Za ispunjavanje anketnog upitnika koji je korišten u istraživanju bilo je potrebno izdvojiti 10 minuta.

Tabela br.2: *Broj i postotak nastavnika s obzirom na škole*

Naziv škole	Frekvencija	Postotak
OŠ “Podlugovi”	13	32.5 %
OŠ “Stari Ilijaš”	14	35.0 %
OŠ “Hašim Spahić”	13	32.5 %
Ukupno:	40	100 %

Broj ispitanih nastavnika na području Općine Ilijaš je prikazan u Tabeli br.2. Temeljem pomenutog tabelarnog prikaza može se uočiti da je broj ispitanih nastavnika bio približan u sve tri škole. Najviše nastavnika je pristupilo istraživanju u školi “Stari Ilijaš” sa učešćem od 35.0%, dok je neznatno manji broj nastavnika pristupilo istraživanju u školama “Podlugovi” i “Hašim Spahić” u jednakom broju i postotku od 32.5%. Kada je u pitanju spol ispitanih nastavnika iz naredne Tabele br.3. vidljivo je kako je znatno veći broj ispitanih nastavnika ženskog spola 62.5%, dok je znatno manji procenat 37.5% ispitanika muškog spola.

Tabela br. 3. *Broj i postotak nastavnika s obzirom na spol*

Naziv škole	Frekvencija	Postotak
Muško	15	37.5 %
Žensko	25	62.5 %
Ukupno:	40	100 %

Kada je u pitanju spol ispitanih nastavnika iz priložene Tabele br. 3. vidljivo je kako je znatno veći broj ispitanih nastavnika ženskog spola 62.5%, dok je znatno manji procenat 37.5% ispitanika muškog spola.

Tabela br.4. *Broj i postotak učenika s obzirom na škole*

Naziv škole	Frekvencija	Postotak
OŠ "Podlugovi"	46	34.3 %
OŠ "Stari Ilijaš"	43	32.1 %
OŠ "Hašim Spahić"	45	33.6 %
Ukupno:	134	100 %

Iz Tabele br.4 vidljivo je da je ukupan broj ispitanih učenika bio 134, te da je najveći broj učenika u procentu od 34.3% pristupio istraživanju u OŠ "Podlugovi", zatim u OŠ "Hašim Spahić" 33.6%, a da je najmanji broj ispitanika bio u OŠ "Stari Ilijaš" i to 32.1%.

Tabela br.5. *Broj i postotak učenika s obzirom na spol*

Naziv škole	Frekvencija	Postotak
Muško	69	51.5 %
Žensko	65	48.5 %
Ukupno:	134	100 %

Kod spola ispitanih učenika može se uočiti kako je 51.5% ispitanika muškog spola, a 48.5% ispitanika ženskog spola.

III ANALIZA I INTERPRETACIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA

Prikupljeni podaci obrađeni su u programu za statistiku, IBM SPSS (Statistical Package for the Social Sciences). Analiza i interpretacija podataka obuhvata rezultate kvantitativne i kvalitativne analize, sinteze, komparativnu usporedbu dobivenih rezultata sa navedenim činjenicama u teorijskom dijelu ovog rada, te osvrtnje na postavljenje ciljeve, hipoteze i zadatke. Neka od pitanja u anketnom upitniku su bila otvorenog tipa, tako da su ta pitanja bila samo kvalitativno obrađena, a ne i kvantitativno, jer je SPSS statistički program koji obrađuje samo kvantitativne podatke. Kroz ovaj rad postavljeno je sedam (7) istraživačkih zadataka, te će se u ovom dijelu rada prikazati dobiveni rezultati po česticama koje odgovaraju određenim subskalama. Putem tabelarnog prikaza ili grafikona, bit će prikazani odgovori ispitanika. Ovisno o potrebama subskale kroz grafikone i tabele bit će prikazane frekvencije, aritmetičke sredine i korelacija između pojedinih odgovora. U rezultatima ovog rada predstavljeno je pet (5) zadataka. Naime, svaki zadatak je obuhvatao čestice sa istom ili sličnom tematikom, a zadaci koji će u nastavku rada biti detaljno elaborirani su:

- ✓ Prvi zadatak se odnosi na učenički prosjek.
- ✓ Drugi zadatak obuhvata učeničko poimanje i percipiranje socio-emocionalne klime razreda.
- ✓ Treći zadatak obuhvata čestice koje se odnose na podudarnost i jednoznačnost učeničkih i nastavničkih prosudbi socio-emocionalne klime i školskog uspjeha.
- ✓ Četvrti zadatak ovog istraživanja se odnosi na dimenzije socio-emocionalne klime i njihov redoslijed kod učenika i nastavnika.
- ✓ Peti zadatak obuhvata čestice koje se tiču direktne povezanosti socio-emocionalne klime sa školskim uspjehom učenika.

Putem navedenih zadataka, bit će prikazani i ostvareni postavljeni zadaci ovog istraživanja. Putem tabelarnog prikaza ili grafikona, bit će prikazani odgovori ispitanika. Ovisno o potrebama određenog zadataka kroz grafikone i tabele bit će prikazane frekvencije, aritmetičke sredine i korelacija između pojedinih odgovora. Dobiveni podaci iz upitnika bili su pregledani, te uneseni u SPSS program gdje su sumirani i statistički obrađeni. Također, u SPSS programu mjeren je i koeficijent pouzdanosti instrumenata-Cronbach s Alpha. Kada su u pitanju instrumenti korišteni za ispitivanje nastavnika, vrijednost Cronbachove alphe iznosila je 0,887, za ispitivanje učenika iznosila je 0,777.

1. Učeničko poimanje školskog uspjeha

Zdatak br.1: Ispitati s kojim školskim uspjehom su učenici završili prvo polugodište u školskoj 2018/2019. godini, te propitati učeničko poimanje, važnost i zadovoljstvo školskim uspjehom. Prvi zadatak ovog istraživanja tiče se učeničkog školskog uspjeha i odnosi se na učenički prosjek, značenje i važnost školskog uspjeha, učeničko zadovoljstvo svojim uspjehom, puteve i načine ostvarenja uspjeha, te faktore koji utječu na poboljšanje/opadanje školskog uspjeha.

Tabela br.6. Školski uspjeh učenika na kraju prvog polugodišta školske 2018/2019. godine

Ocjene	Frekvencija	Postotak
Ponavljam razred (1)	3	2.2%
Dovoljan (2)	2	1.2%
Dobar (3)	32	23.9%
Vrlo dobar (4)	57	42.5%
Odličan (5)	40	29.9%
Ukupno	134	100%

Iz Tabele br.6 vidljivo je da je od ukupnog broja učenika na kraju prvog polugodišta školske 2018/2019. godine, njih 57 prošlo vrlo dobrom ocjenom, zatim 40 učenika odličnim, 32 učenika dobrim, dva učenika dovoljnim, a samo tri učenika ponavljaju razred, što predstavlja službeni prikaz vanjske dimenzije školskog uspjeha. Navedene školske ocjene predstavljaju jednu službenu i društveno priznatu mjeru učeničkog napretka, to nije jedini način mjerenja učeničkog napretka i uspjeha, ali danas se brojčano ocjenjivanje smatra najmjerodavnijim načinom ocjenjivanja.

S obzirom da je školski uspjeh jedan kompleksan pojam, koji obuhvata više dimenzija, kako autori navode: "Školski uspjeh se sastoji od unutarnje i vanjske dimenzije" (Kranželić i Bašić, 2005:41). S obzirom da je vanjska dimenzija školskog uspjeha određena već standardiziranim školskim ocjenama, bilo je potrebno utvrditi unutarnju dimenziju uspjeha, a upravo odgovori navedeni u Tabeli br.7 potvrđuju unutarnju dimeziju školskog uspjeha za učenika.

Tabela br.7. Šta je za tebe školski uspjeh?

Značenje uspjeha	Frekvencija	Postotak
Dobre/pozitivne ocjene	54	40%
Dobar odnos s nastavnicima	6	4.5%
Dobar odnos sa prijateljima	4	3%
Usaglašavanje sa željama roditelja	7	5.2%
Uspješno ispunjavanje školskih obaveza	19	14.2%
Usvajanje potrebnih znanja, vještina i sposobnosti	43	32.1%
Ostalo	1	7%
Ukupno	134	100%

Navedene frekvencije u Tabeli br.7 ukazuju na to da za učenike školski uspjeh najviše predstavlja dobre/pozitivne ocjene (40%), i usvajanje potrebnih znanja, vještina i sposobnosti (32.1%). Ovi rezultati potvrđuju činjenicu da je vrlo teško razdvojiti unutarnju i vanjsku dimenziju školskog uspjeha, one se uvijek međusobno isprepliću, jer iz ovih rezultata vidljivo je da za učenike školski uspjeh najviše predstavljaju školske ocjene.

Tabela br.8. Da li ti je važan školski uspjeh?

Ponudeni odgovori	Frekvencija	Procenat
Da	125	93.3%
Ne	9	6.7%
Ukupno	134	100%

Naredni odgovori prikazani u Tabeli br.8 su usko povezani sa prethodnim odgovorima. Temeljem odgovora prikazanih u Tabeli br. 8, vidljivo je da je školski uspjeh vrlo značajan za učenike, jer čak njih 93.3% odgovorilo sa da, a samo 6.7% sa ne. Vidljivo je da učenici izuzetnu važnost pridaju školskom uspjehu. Na ovo pitanje učenici su mogli otvoreno da odgovore i navedu razloge zbog kojih (ne)pridaju važnost školskom uspjehu. Učenici koji su rekli da im školski uspjeh nije bitan, kao razloge naveli su da nije sve u školi, i da im je škola nebitna, te da imaju važnijih stvari u životu, smatrajući da je moguće uspjeti u životu i bez dobrog školskog uspjeha.

S obzirom da su ispitanici bili deveti razred, 85 učenika od ukupno 134 ispitana učenika, je navelo da im je uspjeh važan zbog upisa u srednju školu, zatim zbog stipendije, bolje budućnosti, zaposlenja. Neki od učeničkih odgovora bili su:

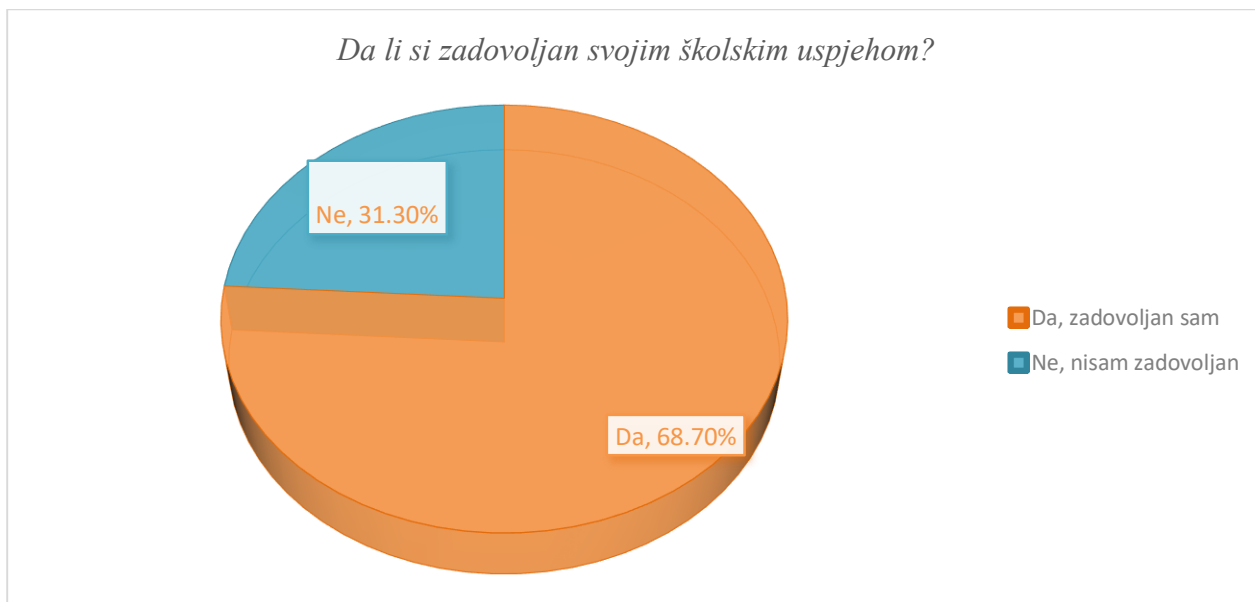
- ✓ *Zbog daljeg školovanja.*
- ✓ *Zbog moje budućnosti i da moji roditelji budu ponosni na mene, a i ja na sebe.*
- ✓ *Bit će nam bitan faktor u biranju životnog puta.*
- ✓ *Zato što nam je školski uspjeh važan za upis u srednju školu, a samim tim i ostalo (ne) obrazovanje.*
- ✓ *Školski uspjeh je vrlo važan, a najvažniji je za upis u srednju školu. Uspjehom postićemo željeni cilj, a ujedno i stječemo znanja. Također, to mi je jako važno zbog stipendije.*
- ✓ *Da mami i sebi obezbijedim bolji život.*
- ✓ *Hoću da budem uspješan i odgovoran čovjek.*
- ✓ *Važan mi je zbog budućnosti, uspjeha u životu. Znanje je za mene važno, jer bi željela biti u budućnosti ugledna i pametna osoba.*
- ✓ *Školski uspjeh mi je važan, jer zahvaljujući njemu određujemo šta ćemo biti u životu.*
- ✓ *Uspjeh u školi mi je važan, jer nudi više opcija pri zaposlenju.*

Prikazani učenički odgovori ukazuju koliko su učenici svjesni važnosti školskog uspjeha, jer čak 125 učenika je odgovorilo potvrdno na pitanje navedeno u Tabeli br.7, a samo njih 9 je odgovorilo negativno. Neki od učenika razmišljaju i planski kreiraju svoju budućnost, pri tome svjesni da im dobar školski uspjeh sutra nudi veće mogućnosti pri zaposlenju, bolju budućnost, veću uspješnost u životu, bolji život i sl.

U Grafikonu br.1 prikazano je učeničko zadovoljstvo školskim uspjehom. Iz navedenih učeničkih odgovora vidljivo je da je znatno veći procenat onih učenika koji su zadovoljni svojim uspjehom, i to 68.70% njih je zadovoljno, a 31.30% njih je nezadovoljno. Na ovo pitanje učenici su mogli da napišu razloge svog (ne)zadovoljstva. Učenici koji su zadovoljni svojim uspjehom, kao razloge naveli su da se dosta trude za svoj uspjeh, da imaju ocjene koje žele i kojima pridaju važnost, da njihove ocjene ukazuju na njihov trud, jer stižu znanje koje odgovara njihovim ocjenama, te da postižu dobre rezultate na takmičenjima i sl.

Učenici koji nisu bili zadovoljni svojim uspjehom kao razloge naveli su svoju neozbiljnost, ljenost, nedovoljno motivacije, a neki od njih su priznali da su društvene mreže najveći razlog njihovog neuspjeha, jer im oduzimaju previše vremena, te da nisu zadovoljni, jer uvijek može bolje.

Grafikon br.1 Učeničko zadovoljstvo školskim uspjehom

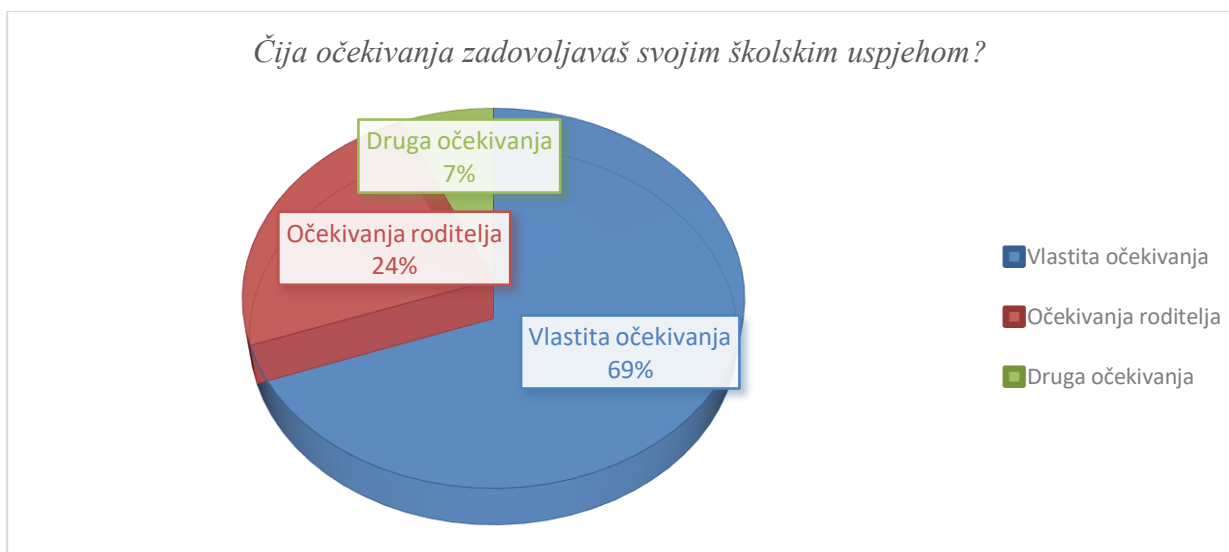
S obzirom da je školski uspjeh vrlo kompleksan pojam, koji ne obuhvata samo brojčano ocjenjivanje, jer kako autor Zloković navodi: „Školski uspjeh podrazumijeva uspješan razvoj osnovnih životnih vještina, savladavanje školskih sadržaja te prilagođavanje učenika socijalnoj sredini“ (Zloković, 1998:43), bilo je potrebno propitati puteve učeničkog ostvarivanja školskog uspjeha.

Tabela br.9. Na koji način ostvaruješ svoj školski uspjeh?

Ponudeni odgovori	Frekvencija	Procenat
Redovnim izvršavanjem školskih obaveza	73	54.5%
Učenjem u vrijeme ispitivanja	35	26.1%
Dobrim odnosom s nastavnicima	3	2.2%
Dobrim odnosom s prijateljima razredu	11	8.2%
Prepisivanjem	8	6.0%
Nešto drugo	4	3.0%
Ukupno	134	100%

Od ukupnog broja učenika, njih 54.5%, je reklo da svoj uspjeh postiže redovnim izvršavanjem školskih obaveza, zatim učenjem u vrijeme ispitivanja, njih 26.1%, dobrim odnosom s prijateljima u razredu, njih 8.2%, prepisivanjem 6.0%, drugo 3.0%, te dobrim odnosom s nastavnicima 2.2%. Osvrnuvši se na ovu navedenu procentualnu razliku, uvidjet će se da je mnogo veći broj onih učenika koji redovno izvršavaju svoje školske obaveze, što je vrlo pohvalno, jer kontinuirano učenje ima veće mogućnosti da rezultuje pozitivnim školskim uspjehom, nego učenje samo u vrijeme ispita. Pored navedenog, nezanemariva je činjenica da je 6.0% učenika izjavilo da svoj školski uspjeh postiže prepisivanjem. Prepisivanje postoji dugi niz godina, ali je vrlo upitno znanje stečeno tim putem. Činjenica da pojedini učenici svoj školski uspjeh postižu prepisivanjem postavlja pitanje da li će uistinu taj uspjeh sutra moći rezulovati pozitivnim ishodom, te stečenim vještinama i navikama potrebnih za proaktivno djelovanje u školi, a zatim i u društvenoj zajednici.

Grafikon br. 2 *Zadovoljavanje očekivanja*

U Grafikonu br. 2 prikazana su učenička očekivanja, 69%, učenika je reklo da svojim školskim uspjehom zadovoljava vlastita očekivanja, zatim 24% učenika uspjehom zadovoljava očekivanja roditelja, a njih 7% zadovoljavaju druga očekivanja. Dobiveni rezultati ovog istraživanja se u značajnoj mjeri podudaraju sa elementima učeničkog uspjeha koje navode autori Bilić (2001) i Mikas (2012). Naime, ovi autori kao prvi neizostavan element za postizanje uspjeha stavljaju konstrukt ličnosti koji u ovom slučaju možemo poistovjetiti sa ličnim očekivanjima, zatim obitelj koja se može poistovjetiti sa navedenim očekivanjem roditelja.

Tabela br.10 *Koji faktori utječu na poboljšanje tvog školskog uspjeha?*

Ponudeni odgovori	Frekvencija	Procenat
Nastavnici	4	3.0%
Želje mojih roditelja	10	7.5%
Atmosfera u razredu	18	13.4%
Vlastita motivisanost	45	33.6%
Dobre radne navike	21	15.7%
Moj uloženi napor	21	15.7%
Način ispitivanja od strane nastavnika	9	6.7%
Učenici u razredu	6	4.5%
Ukupno	134	100%

U Tabeli br.10 su prikazani faktori koji utječu na poboljšanje, a u Tabeli br.11 su prikazani faktori koji utječu na opadanje učeničkog uspjeha. Iz Tabele br.10 vidljivo je da su učenici rekli u najvećem procentu da njihova vlastita motivisanost utječe na postizanje uspjeha 33.6%, zatim u jednakom procentu od 15.7% moj uloženi napor i dobre radne navike. Temeljem ovih podataka uočljivo je da su učenici naveli da najviše na školski uspjeh utječe njihovo vlastito zalaganje, koje možemo poistovjetiti sa individualnim psihološkim konstruktom kojeg spominje autor Bilić (2001) navodeći da su individualne osobine ličnosti veoma značajne za njegov uspjeh. Tabela br.10 potvrđuje važnost psihološkog konstrukta, i svjedoči da vlastita motiviranost samog učenika, posebno ako je u pitanja intrinzična motivacija, znatno poboljšava školski uspjeh. Prikazanim podacima kroz Tabele br. 10 i 11 produbljena je učenička unutarnja dimenzija uspjeha. Na osnovu Tabele br.11 može se zaključiti da su učenici rekli da najviše nastavnici utječu na opadanje njihovog uspjeha 33.6%, zatim način ispitivanja od strane nastavnika 17.9%, te učenici u razredu 13.4%. Navedeni učenički odgovori prikazuju važnost uloge nastavnika za učenički uspjeh, jer nastavnici predstavljaju značajan izvor potpore učeniku u školi, njihova osobnost, način ispitivanja učenika ako su obojena negativnom konotacijom u znatnoj mjeri će da utječu na opadanje školskog uspjeha učenika.

Također, iz Tabele br.11 vidi se da i učenici u razredu utječu na opadanje školskog uspjeha. U teorijskom dijelu rada navedena je važnost odnosa između učenika u razredu, jer odnos koji postoji između učenika i njihova vršnjačka interakcije bitno određuju ponašanje i uspjeh učenika, a podaci prikazani u Tabeli br.11 upravo potvrđuju prethodno navedenu činjenicu.

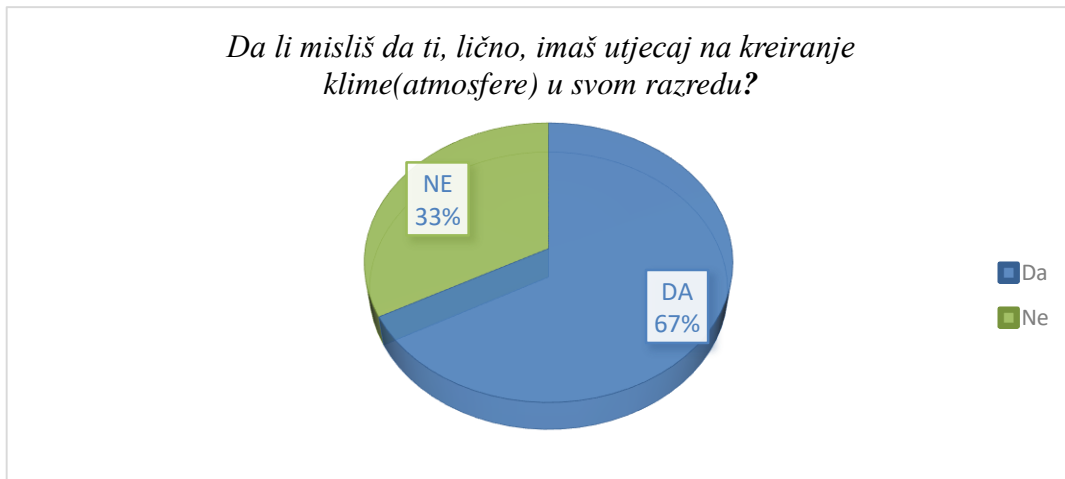
Tabela br.11 *Koji faktori utječu na opadanje tvog školskog uspjeha?*

Ponudeni odgovori	Frekvencija	Procenat
Nastavnici	30	22.4%
Želje mojih roditelja	12	9.0%
Atmosfera u razredu	16	11.9%
Vlastita motivisanost	12	9.0%
Dobre radne navike	15	11.2%
Moj uloženi napor	7	5.2%
Način ispitivanja od strane nastavnika	24	17.9%
Učenici u razredu	18	13.4%
Ukupno	134	100%

2. Učenička percepcija socio-emocionalne klime

Zadatak br. 2: *Propitati na koji način učenici percipiraju socio-emocionalnu klimu svog odjeljenja, te šta misle u svom ličnom utjecaju na kreiranje iste.* Drugi zadatak ovog istraživanja bazira se na učeničkom poimanju i percipiranju socio-emocionalne klime razreda. U Grafikonu br.3 prikazano je da je većina učenika, njih 67% reko da smatraju da imaju utjecaj na kreiranje socio-emocionalne klime u razredu, dok je 33% učenika se izjasnilo da nemaju utjecaj na kreiranje socio-emocionalne klime. Ovaj dobiveni podatak je jako bitan, jer je temeljem njega vidljivo da učenici pridaju važnost socio-emocionalnoj klimi, da su upoznati sa njenim značenjem i da većina učenika shvata kako su oni jedni od kreatora socio-emocionalne klime u razredu, te da je njihova uloga izuzetno bitna.

Grafikon br.3 Utjecaj učenika na kreiranje klime razreda

Na ovo pitanje od učenika se tražilo da navedu razloge zbog kojih smatraju da oni imaju/nemaju utjecaj na kreiranje klime. Neki od učenika su smatrali da imaju utjecaja na kreiranje klime, jer imaju otvorenu komunikaciju i vole saradivati sa nastavnicima, jer se vole šaliti, jer vole pomagati drugoj djeci, jer su primjerenog ponašanja i uzor drugim učenicima, jer se druže sa svima, jer su prihvaćeni od strane nastavnika i vršnjaka, jer utječu pozitivno na svoje drugove, jer su komunikativni, jer savjetuju druge i sl. Neki od učeničkih odgovora koji su odgovorili sa DA na pitanje prikazano u Grafikonu br. 3 su:

- ✓ *Da, jer mislim da svi učenici utječu na atmosferu u odjeljenju bez obzira na to koliko su različiti.*
- ✓ *Da, mislim da imam, jer pojedinci mogu promijeniti svijet, pa zašto ne bi mogli i kreiranje atmosfere u razredu.*
- ✓ *Da, imam utjecaja zato što učestvujem u radu mog odjeljenja.*
- ✓ *Da, utjecaj na atmosferu imamo svi, jer smo svi složni i zajedno se zabavljamo.*
- ✓ *Pojedinac ne čini cijelu grupu, ali je dio te grupe i bitan faktor.*
- ✓ *Svi imamo dobar odnos međusobno, pomažemo jedni drugima.*
- ✓ *Da, jer smo svi složni i pomažemo jedni drugima u svemu.*
- ✓ *Da, jer sam uvijek vesela i trudim se da svako ko misli da ne pripada našem razredu uključim ga u sve ono što mi kao razred radimo.*
- ✓ *Da, jer kao i svaki razred i mi se trudimo da zajedno ostvarimo dobar uspjeh.*
- ✓ *Da, mislim da imam, jer sa i ja dio ovog razreda i slogom se može sve postići.*
- ✓ *Da, mislim da svaki učenik ima utjecaj na kreiranje klime odjeljenja, jer jedan razred je kao jedinstvena porodica.*

Neki od učeničkih odgovora koji su odgovorili sa NE na pitanje prikazano u Grafikonu br. 3 su:

- ✓ *Nemam utjecaja, jer mislim da bi svako trebao da uči za sebe.*
- ✓ *Nemam utjecaja, većinom ga drugi imaju.*
- ✓ *Ne, ne vjerujem, jer sam tiha osoba.*
- ✓ *Ne, jer se ne družim sa svima.*
- ✓ *Ne, jer se većina učenika sa mojim mišljenjem ne slaže.*
- ✓ *Ne smatram da sam toliko bitan i ne želim da budem.*

Navedena obrazloženja učenika koji smatraju da utječu na kreiranje socio-emocionalne klime su vrlo bogata i opsežna, te su obuhvatila većinu onih elemenata koji su spomenuti u teorijskom dijelu ovog rada, kao npr. međusobna socijalna interakcija između učenika, između učenika i nastavnika. Učenici koji su rekli da smatraju da nemaju utjecaj na kreiranje atmosfere razreda kao glavne razloge navodili su osobine svoje ličnosti, poput miran sam, tih sam, pa ne mogu utjecati. To je vrlo pogrešno shvatanje, jer i osoba koja je mirna, tiha može tom svojom osobinom da utječe kako pozitivno, tako i negativno na razrednu atmosferu.

Tabela br.12. *U kojoj mjeri misliš da imaš utjecaja na kreiranje klime (atmofere) u tvom razredu?*

Ponudeni odgovori	Frekvencija	Procenat
Mali	13	9.7%
Osrednji	23	17.2%
Veliki	39	29.1%
Vrlo veliki	11	8.2%
Ukupno	93	64.2%

Na pitanje prikazano u Tabeli br. 12, mogli su da odgovaraju samo oni učenici koji su rekli da smatraju da imaju utjecaj na kreiranje klime razreda, te su shodno tome 93 učenika dala odgovor na ovo pitanje. U Tabeli br. 12, većina učenika od onih koji su smatrali da imaju utjecaj na kreiranje klime, njih 29% je svojim odgovorima potvrdila svjesnost toga da je socio-emocionalna klima razreda pojam za kojeg je bitan svaki pojedinac razreda, jer svaki pojedinac svojim djelovanjem utječe i kreira razrednu atmosferu. Učenici u razredu su više nego zbir pojedinaca koji zajedničkim djelovanjem vode ka ostvarivanju zajedničkih ciljeva.

3. Podudarnost i jednoznačnost učeničkih i nastavničkih prosudbi

Zadatak br.3: *Provjeriti podudarnost i jednoznačnost učeničkih i nastavničkih prosudbi socio-emocionalne klime i školskog uspjeha.* Treći zadatak ovog istraživanja se odnosi na propitivanje podudarnosti i jednoznačnosti učeničkih i nastavničkih prosudbi socio-emocionalne klime i školskog uspjeha. Da bi se shvatila socio-emocionalna klima i školski uspjeh učenika potrebno je bilo propitati da li su nastavničke i učeničke prosudbe o njima podudarne i jednoznačne, ili ipak nisu. U Tabeli br. 13 prikazana su pitanja gdje su aritmetičke sredine odgovora učenika i nastavnika pokazale najveći stepen podudarnosti i jednoznačnosti učeničkih i nastavničkih prosudbi. Učenici i nastavnici su najveću podudarnost iskazali na pitanje *Ocjena mi nije jako važna stvar/Ocjena učenicima nije jako važna stvar*, vrijednost aritmetičke sredine na ovo pitanje je bila i kod učenika i kod nastavnika 2.63, iz čega se može zaključiti da se učenici i nastavnici nisu složili sa navedenom tvrdnjom, te i jedni i drugi smatraju da je ocjena važna, a ne nevažna stvar. Druga tvrdnja gdje su učenici i nastavnici pokazali približnu jednoznačnost u odgovorima je glasila *Nastavnici nas često upozoravaju šta će se dogoditi ako ne budemo poštovali zadana pravila/Često upozoravam učenike šta će se dogoditi ako ne budemo poštovali zadana pravila*. Aritmetička sredina odgovora na ovu tvrdnju je iznosila za nastavnike 3.84, a za učenike 3.78, temeljem čega se može zaključiti da se učenici i nastavnici su slažu s ovom tvrdnjom, te da postoji prisustvo određenih pravila u razredu i pozivanja na iste.

Treća tvrdnja gdje su učenici i nastavnici pokazali približnu jednoznačnost u odgovorima je glasila *Smatram, da je socio-emocionalna klima mog odjeljenja poticajna za učenje i postizanje uspjeha/ Smatram, da je socio-emocionalna klima ovog odjeljenja poticajna za učenje i postizanje uspjeha*. Aritmetička sredina odgovora na ovu tvrdnju je iznosila za nastavnike 4.01, a za učenike 3.98, temeljem čega se može zaključiti da se učenici i nastavnici su slažu s ovom tvrdnjom, te da je socio-emocionalna klima ispitanog odjeljenja bila pozitivna za učenje i postizanje uspjeha. Vrijednost aritmetičkih sredina je bila znatno veća na ovo pitanje u odnosu na prethodno navedena dva pitanja. Od izuzetne značajnosti za tematiku ovog istraživanja je pokazana učenička i nastavnička podudarnost u ovom pitanju, jer učenici i nastavnici u razredu međusobno tvore akcije i reakcije koje ako su podudarne i jednoznačne mogu izgraditi optimalnu socio-emocionalnu klimu za postizanje uspjeha.

Tabela br. 13 Najveći stepen podudarnosti/slaganja učeničkih i nastavničkih prosudbi

Pitanja	Aritmetička sredina	
	Učenici	Nastavnici
<i>Ocjena mi nije jako važna stvar/ Ocjena učenicima nije jako važna stvar.</i>	2.63	2.63
<i>Nastavnici nas često upozoravaju šta će se dogoditi ako ne budemo poštovali zadana pravila/ Često upozoravam učenike šta će se dogoditi ako ne budemo poštovali zadana pravila.</i>	3.84	3.78
<i>Smatram, da je socio-emocionalna klima mog odjeljenja poticajna za učenje i postizanje uspjeha./ Smatram, da je socio-emocionalna klima ovog odjeljenja poticajna za učenje i postizanje uspjeha.</i>	4.01	3.98

U Tabeli br. 14 prikazana su pitanja gdje su aritmetičke sredine odgovora učenika i nastavnika pokazale najmanji stepen podudarnosti i jednoznačnosti učeničkih i nastavničkih prosudbi. Učenici i nastavnici su najmanju podudarnost, odnosno najveće neslaganje, iskazali na pitanju *Nastavnici se prema nama odnose s poštovanjem i uvažavanjem/Poštujem i uvažavam učenike*. Nastavnici su veoma visokom aritmetičkom vrijednošću svojih odgovora sa čak 4.68 rekli da se prema učenicima odnose s poštovanjem i uvažavanjem, dok je vrijednost učeničkih odgovora na ovo pitanje bila izražena aritmetičkom sredinom 3.56. Navedeni podaci potvrđuju da su i učenici i nastavnici rekli da se nastavnici prema učenicima odnose s poštovanjem, s tim da su učenici u znatno manjoj mjeri to potvrdili u odnosu na nastavnike, koji su se u veoma značajnoj mjeri složili s ovom tvrdnjom. Također, različitost i neslaganje u odgovorima učenici i nastavnici su iskazali na pitanje *Nastavnici nas uključuju u svoj rad na času/Učenike uključujem u rad na času*. Vrijednost aritmetičke sredine na ovo pitanje za učenike je iznosila 3.65, a za nastavnike 4.60. Navedene aritmetičke sredine prikazuju da učenici i nastavnici smatraju da su učenici uključeni u rad na času, samo učenici smatraju da su manje uključeni u nastavni čas, nego što to misle nastavnici. Još jedna tvrdnja u kojoj nastavnici i učenici nisu bili u potpunosti podudarni je *Nastavnici često promijene svoj način rada kada je potrebno pomoći nekom učeniku/Često promijenim svoj način rada kada je potrebno pomoći nekom učeniku*. Vrijednost aritmetičke sredine za učenike je bila 3.64, a za nastavnike 4.45. S obzirom da je vrijednost aritmetičke sredine na ovu tvrdnju znatno veća kod nastavnika, nego kod učenika, to ukazuje da nastavnici smatraju da oni više mijenjaju svoj način rada kada je potrebno pomoći nekom učeniku, nego što to misle učenici.

Tabela br. 14 Najmanji stepen podudarnosti/slaganja učeničkih i nastavničkih prosudbi

Pitanja	Aritmetička sredina	
	Učenici	Nastavnici
<i>Nastavnici se prema nama odnose s poštovanjem i uvažavanjem/Poštujem i uvažavam učenike.</i>	3.56	4.68
<i>Nastavnici nas uključuju u svoj rad na času (npr.pitaju nas za mišljenje i uvažavaju ga)/Učenike uključujem u rad na času.</i>	3.65	4.60
<i>Nastavnici često promijene svoj način rada kada je potrebno pomoći nekom učeniku/Često promijenim svoj način rada kada je potrebno pomoći nekom učeniku.</i>	3.64	4.45

Na osnovu podataka prikazanih u Tabelama br.13 i 14 može se zaključiti da su učenici i nastavnici u svojim odgovorima pokazali vrlo veliku podudarnost i jednoznačnost. Naime i u Tabeli br.14 koja se odnosi na manji stepen međusobne podudarnosti u odgovorima ne postoje potvrđena suprotna mišljenja u odgovorima, nego su samo prikazana pitanja gdje je bila uočena veća razlika između vrijednosti aritmetičkih sredina kod učenika i nastavnika. Jednoznačnost ili kohorentnost nastavničkih i učeničkih prosudbi je jedan od elemenata koji pridonose kreiranju otvorene socio-emocionalne klime razreda. Kako autorica Domović navodi: „Otvorenu klimu karakteriziraju visoki rezultati na dimenzijama prodornosti i duha i niski rezultati na dimenzijama neangažiranosti. Nastavnici međusobno dobro surađuju u ovakvoj klimi i nisu preopterećeni administrativnim zahtjevima (Domović, 2004:43).“

4. Izraženost i redosljed dimenzija socio-emocionalne klime kod učenika i nastavnika

Zadatak br.4: *Ispitati izraženost dimenzija socio-emocionalne klime i njihov redosljed izraženosti kod učenika i nastavnika.* Četvrti zadatak ovog istraživanja se odnosi na dimenzije socio-emocionalne klime i njihov redosljed kod učenika i nastavnika. U Tabeli br. 15 prikazane su vrijednosti aritmetičke sredine za dimenzije socio-emocionalne klime. Temeljem vrijednosti navedenih u Tabeli br.15 kreiran je redosljed izraženosti dimenzija socio-emocionalne klime za učenika i nastavnika.

Tabela br. 15 *Izraženost dimenzija socio-emocionalne klime*

Dimenzije	Aritmetička sredina	
	Učenici	Nastavnici
<i>Uključenost učenika</i> (aktivno učestvovanje u radu)	3.43	4.50
<i>Povezanost</i> (međusobno poznavanje učenika)	4.49	3.93
<i>Nastavnička potpora</i> (pomoć i uvažavanje)	3.56	4.68
<i>Natjecanje</i> (međusobno natjecanje učenika)	3.31	3.43
<i>Red i organizacija</i> (postojanje pravila)	4.01	3.98
<i>Jasnoća pravila</i> (pozivanje na pravila)	4.05	4.80
<i>Nastavnički nadzor</i> (kontrola i uspostavljanje discipline)	4.30	4.00
<i>Inovativnost</i> (broj neobičnih i raznovrsnih aktivnosti)	3.31	3.10

Iz Tabele br.16 vidljivo je da nije isti redoslijed dimenzija socio-emocionalne klime kod učenika i nastavnika, što znači da učenici i nastavnici kreiraju drugačije slike iste stvarnosti, tj. iste socio-emocionalne klime. Za učenike na prvom mjestu je *dimenzija povezanost* s aritmetičkom sredinom 4.49. Povezanost se odnosi na ueničko međuvršnjačko poznavanje, komuniciranje i djelovanje, dok je kod nastavnika povezanost 3.93 tek na šestom mjestu, što bi značilo da su nastavnici ueničku povezanost ocijenili znatno manjom u odnosu na navedene iskaze samih učenika. Kod nastavnika na prvom mjestu je izražena *dimenzija jasnoća pravila* 4.80, a kod učenika je ta dimenzija na trećem mjestu s aritmetičkom sredinom 4.05, što mnogo približnija prosudba nego povezanost, što može da znači da se nastavnici osjećaju sigurnije kada kreiraju određena pravila na koja se kasnije pozivaju, te da im je vrlo važno poštivanje istih. Na drugom mjestu kod učenika nalazi se *dimenzija nastavnički nadzor*, dok je kod nastavnika *nastavnička potpora*, iz čega se može zaključiti da učenici smatraju da ih nastavnici više nadziru, nego što im pružaju potporu, jer je kod učenika nastavnička potpora tek na petom mjestu. *Dimenziju uključenost učenika* nastavnici stavljaju na treće mjesto, dok je ona kod učenika na šestom mjestu, što znači da nastavnici smatraju da su učenici više uključeni u nastavni proces, nego što to učenici doživljavaju i prosuđuju. *Dimenzije natjecanje i red i organizacija* su zauzele slične pozicije u redoslijedu izraženosti dimenzija, što ukazuje da učenici i nastavnici imaju vrlo slične prosudbe o međusobnom natjecanju učenika i postojanju jasnog reda i organizacije.

Dimenzija inovativnost i kod učenika i kod nastavnika je na posljednjem mjestu, a ona obuhvata broj neobičnih i raznovrsnih aktivnosti koje planira nastavnik, a s obzirom da je i kod učenika i kod nastavnika na posljednjem mjestu poželjno bi bilo u praksi djelotvornije primjenjivati ovu dimenziju, jer njena implementacija u praksi nastavu čini dinamičnijom, a kroz dinamičnu nastavu učenici na lakši način usvajaju nastavni sadržaj.

Svaka navedena dimenzija socio-emocionalne klime individualno djeluje na svakog sudionika odgojno-obrazovnog procesa, i zbog toga je veoma važno nijednu navedenu dimenziju ne zanemariti u odgojno-obrazovnom radu. Naime, potrebno je potruditi se da svaka dimenzija socio-emocionalne klime bude adekvatno implementirana u odgojno-obrazovnu praksu.

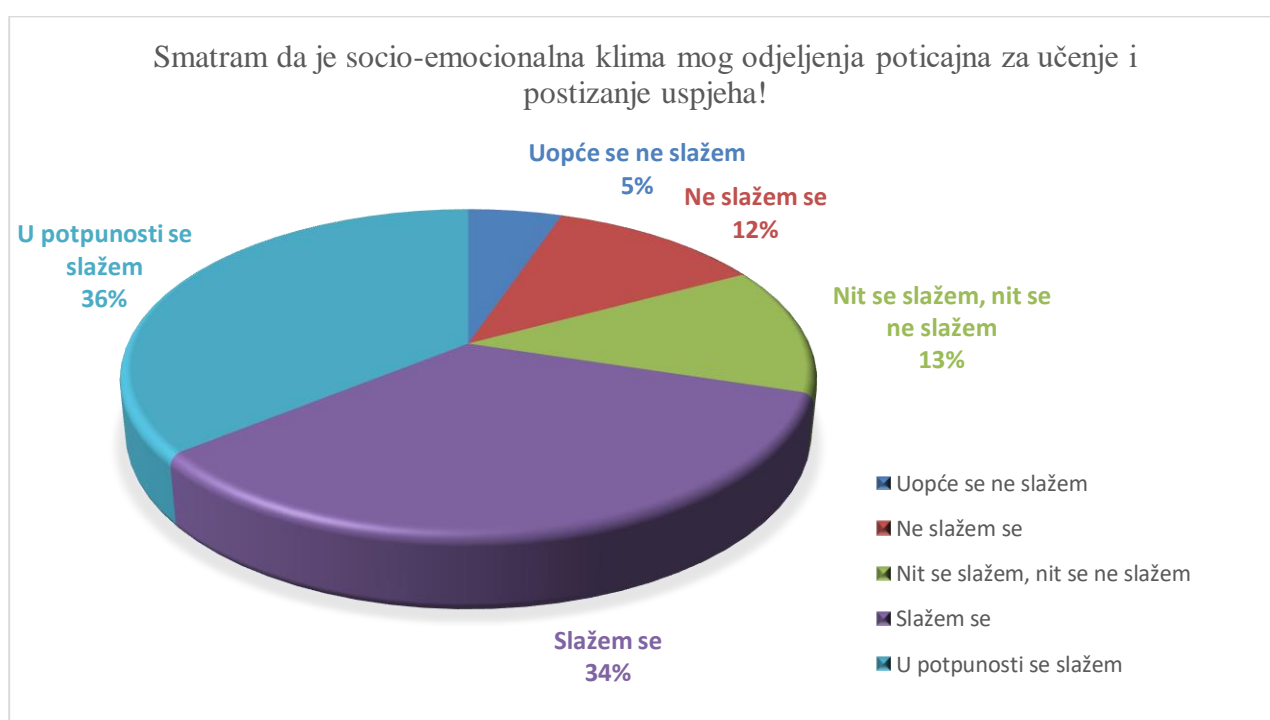
Tabela br. 16 *Redoslijed izraženosti dimenzija*

Redoslijed izraženosti dimenzija	
Učenici	Nastavnici
<ol style="list-style-type: none"> 1. Povezanost 2. Nastavnički nadzor 3. Jasnoća pravila 4. Red i organizacija 5. Nastavnička potpora 6. Uključenost učenika 7. Inovativnost 8. Natjecanje 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jasnoća pravila 2. Nastavnička potpora 3. Uključenost učenika 4. Nastavnički nadzor 5. Red i organizacija 6. Povezanost 7. Natjecanje 8. Inovativnost

5. Prikaz povezanosti između socio-emocionalne klime i školskog uspjeha

Zadatak br. 5: Prikaz povezanosti između socio-emocionalne klime i školskog uspjeha. Ovaj zadatak se se tiče direktne povezanosti socio-emocionalne klime sa školskim uspjehom učenika. Iz Grafikona br.4 vidljivo je da od ukupnog broja učenika njih 36% u potpunosti složila sa tvrdnjom da je socio-emocionalna klima njihovih odjeljenja poticajna za učenje i postizanje uspjeha, 34% učenika su se složila da klima njihovih odjeljenja poticajna, 12% učenika se nije složilo sa navedenom tvrdnjom, a samo 5% učenika se uopće nikako nije složilo.

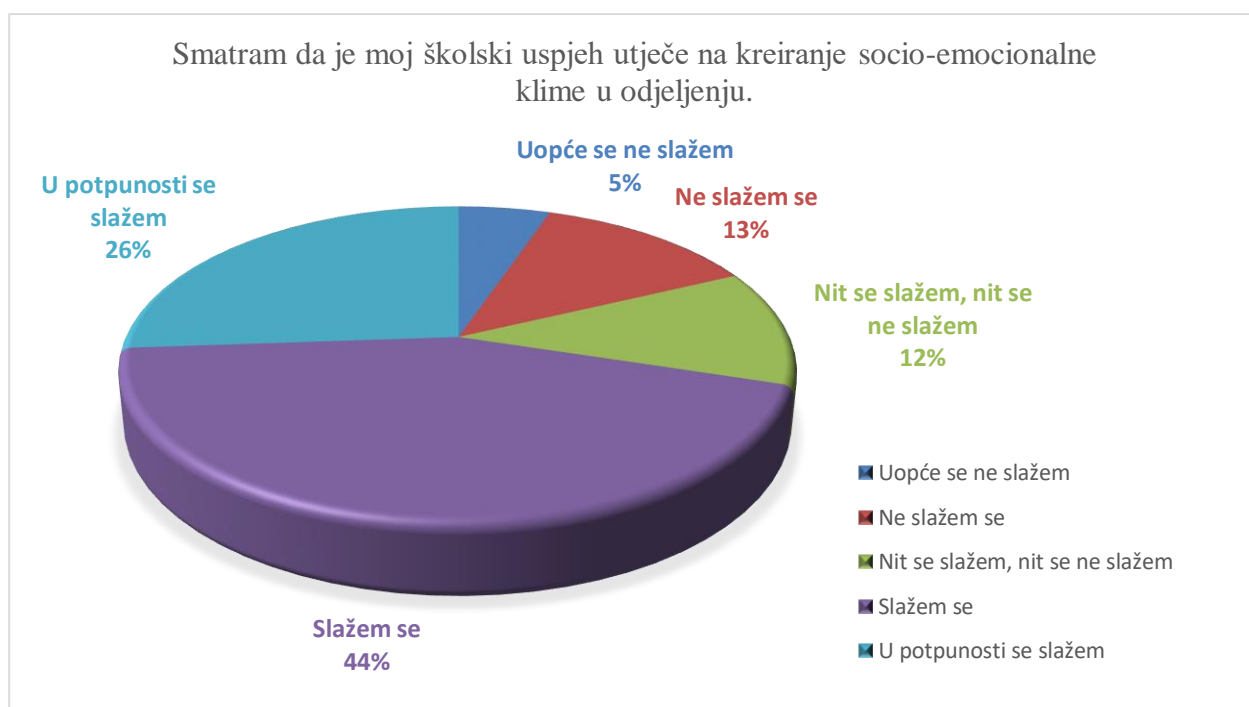
Grafikon br. 4 Poticajnost socio-emocionalne klime

Temeljem prikazanih učeničkih odgovora može se zaključiti da u ispitanim odjeljenjima devetih razreda u osnovnim školama na Općini Ilijaš postoji poticajna socio-emocionalna klima u kojoj učenici mogu da ostvaruju uspjeh. Postojanje poticajne socio-emocionalne klime je vrlo bitno, jer kako Krnjajić (2007), između ostalog, navodi poticajna socio-emocionalna klima unapređuje proces nastave i učenja i ponašanje nastavnika koje omogućava svim učenicima da maksimalno ostvare svoje potencijale.

Iz Grafikona br.5 vidljivo je da 44% učenika, tj. 59 od ukupno 134 ispitana učenika, smatra da njihov školski uspjeh utječe na kreiranje socio-emocionalne klime u odjeljenju, zatim 26% (35) učenika se u potpunosti složilo s prikazanom tvrdnjom u Grafikonu br.5, 13% (17) učenika se nije složilo, a samo 5% (7) njih se nikako nije složilo s tvrdnjom da školski uspjeh utječe na kreiranje socio-emocionalne klime. Temeljem učeničkih odgovora na ovo pitanje može se zaključiti da iz perspektive učenika postoji povezanost školskog uspjeha sa socio-emocionalnom klimom.

Grafikon br.5 *Povezanost socio-emocionalne klime sa školskim uspjehom*

Tvrdnje prikazane u Tabeli br. 17 najbolje oslikavaju tematiku ovog rada, te prikazuju učeničke i nastavničke perspektive. Vrijednosti aritmetičkih sredina učeničkih i nastavničkih odgovora na obje tvrdnje ukazuju da su njihovi odgovori bili približno podudarni, te da nisu imali suprotna mišljenja na prikazane tvrdnje. Za tvrdnju *Smatram da je socio-emocionalna klima mog odjeljenja poticajna za učenje i postizanje uspjeha/ Smatram da je socio-emocionalna klima ovog odjeljenja poticajna za učenje i postizanje uspjeha*, vrijednost aritmetičke sredine za učenike je bila 4.01, a za nastavnike 3.98, na osnovu čega se može zaključiti da su nastavnička i učenička gledišta na ovo pitanje bila približno ista, te da u praksi postoji realna mogućnost da u ispitanim odjeljenjima devetih razreda osnovnih škola na području Općine Ilijaš postoji poticajna ili otvorena socio-emocionalna klima.

Tabela br.17 *Stepen podudarnosti/slaganja učeničkih i nastavničkih prosudbi*

Pitanja	Aritmetička sredina	
	Učenici	Nastavnici
<i>Smatram da je socio-emocionalna klima mog odjeljenja poticajna za učenje i postizanje uspjeha/ Smatram da je socio-emocionalna klima ovog odjeljenja poticajna za učenje i postizanje uspjeha.</i>	4.01	3.98
<i>Smatram da moj školski uspjeh utječe na kreiranje socio-emocionalne klime u odjeljenju/ Smatram da školski uspjeh učenika utječe na kreiranje socio-emocionalne klime u odjeljenju.</i>	3.73	4.05

Za tvrdnju *Smatram da je moj školski uspjeh utječe na kreiranje socio-emocionalne klime u odjeljenju/ Smatram da školski uspjeh učenika utječe na kreiranje socio-emocionalne klime u odjeljenju*, vrijednost aritmetičke sredine za učenike je bila 3.73, a za nastavnike 4.05, na osnovu čega se može zaključiti da su nastavnička i učenička gledišta na ovo pitanje bila približno ista, ali da ipak nastavnici više od učenika smatraju da školski uspjeh utječe na kreiranje socio-emocionalne klime. Navedenu tvrdnju nastavnici su mogli da obrazlože, a neka od njihovih obrazloženja su bila:

- ✓ *Da, u dobroj socio-emocionalnoj klimi se uspije postići više uz uzajamni rad i pomaganje.*
- ✓ *Ta dva faktora su usko povezana, što je zdravija socio-emocionalna klima i odjeljenje je bolje i uspjeh je veći.*
- ✓ *Donekle, jer ima učenika kojima socio-emocionalna klima (ako je loša) ne predstavlja problem da budu odlični učenici.*
- ✓ *Veoma je visok nivo povezanosti.*
- ✓ *Socio-emocionalna klima je povezana sa školskim uspjehom učenika. I naravno da uspjeh učenika određuje klimu jednog odjeljenja.*
- ✓ *Obostrano su povezani.*
- ✓ *Povezana je, jer gdje nema znanja jako je loša socio-emocionalna klima.*
- ✓ *Izuzetno je povezana, jer uticaj socio-emocionalne klime se održava na motivaciju kod učenika.*
- ✓ *Pozitivna emocionalna klima će učeniku omogućiti lakše, opuštenije (bez straha od neuspjeha) shvatanje sadržaja.*

- ✓ *Pozitivna emocionalna klima u toku časa će upravo doprinijeti učenikovom aktivnom učešću i radu na času, ali ne mora značiti da će taj isti učenik kod kuće pogledati ili pak naučiti gradivo.*

Od ukupno 40 ispitanih nastavnika, 17 (42%) nastavnika se složilo s tvrdnjom da školski uspjeh učenika utječe na socio-emocionalnu klimu odjeljenja, 14 (35%) nastavnika se u potpunosti složilo s navedenom tvrdnjom, 6 (15%) nastavnika nit je se složilo, niti se ne složilo, a samo 3(7%) nastavnika od ukupno njih 40 se nije složilo s ovom tvrdnjom, iz čega se može zaključiti da je značajno veći broj nastavnika koji su se složili s ovom tvrdnjom. Nastavnička prikazana obrazloženja svjedoče povezanost školskog uspjeha i socio-emocionalne klime. Potrebno je osvrnuti se na posljednje nastavničko obrazloženje i naglasiti da ovim istraživanjem, odnosno postavljenim istraživačkim zadacima, nije bilo potrebno da se dokaže da je socio-emocionalna klima razreda jedina determinanta školskog uspjeha učenika, ali je bilo potrebno da se propita i dokaže da li postoji povezanost ili ne između školskog uspjeha učenika i socio-emocionalne klime, jer su mnogi autori i sprovedena istraživanja sa sličnom tematikom dokazali da je socio-emocionalna klima jedan od faktora koji znatno utječe na školski uspjeh učenika. Naravno da je za uspjeh učenika potrebno zadovoljiti još mnogo drugih elemenata (motivacija, aktivno učenje, vježbanje), pored socio-emocionalne klime razreda kako bi školski uspjeh rezultovao istinskim životnim uspjehom i zaposlenjem.

5.1. Analiza i interpretacija povezanosti socio-emocionalne klime i školskog uspjeha učenika

Kako bi se bolje ispitao odnos i povezanost između socio-emocionalne klime i školskog uspjeha učenika, izračunao je se Pearsonov koeficijent korelacije kojim se izražava međusobna povezanost varijabli. Dakle, porastom vrijednosti jedne varijable raste i vrijednost druge varijable, i obrnuto, ako se vrijednost jedne varijable smanji, smanjit će se i vrijednost druge varijable. „Vrijednost ovog testa kreće se u intervalu od $-1 \leq r \leq +1$ pri čemu – predznak korelacije označava negativnu (obrnutu) korelaciju, dok + predznak označava pozitivnu korelaciju. Što je vrijednost Pearsonovog koeficijenta korelacije veća, kaže se da je korelacija između varijabli jača (značajnija), a obično se uzimaju u obzir sljedeće značajke: $r > 0.80$ – jaka pozitivna korelacija; $0.5 < r \leq 0.80$ – srednje jaka pozitivna korelacija; $0 < r \leq 0.5$ – slaba pozitivna korelacija“ (Đapo i Đokić, 2012:179).

Također, mjerena je i signifikantnost testa (dvostrana), te je naznačeno je korelacija značajna na razini signifikantnosti 0.01. Povezanost je ispitana korelacionom analizom, a s obzirom na broj posmatranih promjenjivih ovdje je bila prisutna prosta korelacija, jer su korelacijom obuhvaćene samo dvije varijable.

Tabela br.18 Prikaz korelacije između školskog uspjeha i socio-emocionalne klime

	Pearson	Uspjeh	<i>Smatram da moj školski uspjeh utiče na kreiranje socio-emocionalne klime u mom odjeljenju.</i>
Uspjeh	Koeficijent korelacije	1	.643
	Sig. (2-tailed)		.000
	N	134	134
<i>Smatram da moj školski uspjeh utiče na kreiranje socio-emocionalne klime u mom odjeljenju.</i>	Koeficijent korelacije	.643	1
	Sig. (2-tailed)	.000	
	N	134	134

U Tabeli br.18 Pearsonov koeficijent korelacije između školskog uspjeha učenika i utjecanja školskog uspjeha učenika na kreiranje socio-emocionalne klime u odjeljenju iznosi 0.643, što ukazuje na povezanost srednje jačine između ove dvije varijable, na način da su u uzorku ispitanici sa najvišim školskim uspjehom se najviše složili sa tvrdnjom da njihov školski uspjeh utječe na kreiranje socio-emocionalne klime razreda. Navedena korelacija dokazuje da kako se povećava brojčani uspjeh učenika tako se povećava i utjecaj školskog uspjeha na kreiranje socio-emocionalne klime u odjeljenju. U Tabeli br.19 temeljem Pearsonovog koeficijenta korelacije 0.643, koji je isti kao i u Tabeli br.18, prikazano je da postoji povezanost srednje jačine između školskog uspjeha učenika i njihovog smatranja da je socio-emocionalna klima odjeljenja poticajna za učenje, što znači da se sa povećanjem učeničkog školskog uspjeha, povećavao i njihov stepen slaganja sa prikazanom tvrdnjom. Tabela br.19 prikazuje kako su učenici sa boljim školskim uspjehom poticajnost socio-emocionalne klime odjeljenja pozitivnije ocijenili, nego učenici lošijeg školskog uspjeha.

Tabela br.19 Prikaz korelacije između školskog uspjeha i socio-emocionalne klime

	Pearson	Uspjeh	<i>Smatram da je socio-emocionalna klima mog odjeljenja poticajna za učenje i postizanje uspjeha!</i>
Uspjeh	Koeficijent korelacije	1	.643
	Sig. (2-tailed)		.000
	N	134	134
<i>Smatram da je socio-emocionalna klima mog odjeljenja poticajna za učenje i postizanje uspjeha!</i>	Koeficijent korelacije	.643	1
	Sig. (2-tailed)	.000	
	N	134	134

IV DISKUSIJA I RASPRAVA

Svi prethodno prikazani zadaci istraživanja, ukazuju na to da je ostvaren postavljeni cilj ovog istraživanja i zadaci koji su proizašli iz cilja, te da je potvrđena postavljena alternativna hipoteza. Postavljeni problem i predmet istraživanja su adekvatno propitani, jer su odgovori ispitanika pokazali da u devetim razredima osnovnih škola na području Općine Ilijaš postoji povezanost između socio-emocionalne klime i školskog uspjeha učenika. Iz prikazane korelacione veze između čestica koje se tiču školskog uspjeha učenika i poticajnosti razreda, vidljivo je da ispitani razredi odišu otvorenom, tj. poticajnom socio-emocionalnom klimom, te je možda zbog toga mnogo veći broj ispitanika bio odličnog i vrlo dobrog školskog uspjeha, nego dobrog i dovoljnog, što ukazuje na to da je postojeća socio-emocionalna klima poticajna i da nudi učenicima adekvatne poticaje za ostvarivanje uspjeha.

S obzirom da se socio-emocionalna klima se može opisati i kao doživaljaj kvalitete nastave ili stanja unutar nekog razreda, vidljivo je temeljem odgovora učenika i nastavnika da u ispitanim školama postoje preduslovi za ostvarenje kvalitetnog nastavnog procesa. Dobiveni rezultati istraživanja mogu potaknuti nastavnike da promišljaju o svom radu, svom ponašanju u razredu, svojoj komunikaciji s učenicima, te da promišljaju o tome šta oni mogu učiniti da bi ugodaj u razredima bio bolji. Iako je možda socio-emocionalna klima razreda za neke nastavnike nevažan segment odgojno-obrazovnog rada, istraživanje da pokazalo da je ona znatno povezana sa školskim uspjehom učenika, te bi zbog toga nastavnici trebali u razredima kreirati ugodnu atmosferu koja će se prije svega temeljiti na kvalitetnoj komunikaciji sa učenicima. Kreiranjem otvorene socio-emocionalne klime unutar razreda nastavnici mogu doprinijeti većem zadovoljstvu učenika školom, školskom uspjehu učenika, te kvalitetnijem odgojno-obrazovnom radu.

Korelaciona povezanost s Pearsonovim koeficijentom 0.643, između školskog uspjeha i socio-emocionalne klime razreda, je dokazala da kako se povećava brojčani uspjeh učenika tako se povećava i utjecaj školskog uspjeha na kreiranje socio-emocionalne klime u odjeljenju. Moguće je da su ovakvi rezultati dobiveni, jer je u ovom istraživanju sudjelovalo mnogo više učenika sa odličnim i vrlo dobrim prosjekom, pa je istraživanje rezultiralo povezanošću, možda da je većina isptanih učenika bila dobrog uspjeha, ne bi se dobili ovakve rezultate. Nedostatak ovog istraživanja može biti taj da su učenici i nastavnici davali društveno poželjne odgovore na pitanja, te da bi se možda dobili drugačiji rezultati sistematskim promatranjem razreda.

Jedno od ograničenja ovog istraživanja je nedovoljno velik i reprezentativan uzorak, te je bitno naglasiti da se dobiveni rezultati ovog istraživanja ne mogu generalizirati za sve škole u BiH. S obzirom na korišteni uzorak u istraživanju, dobiveni podaci ne mogu generalizirati na cijelu učeničku i nastavničku populaciju, ali mogu poslužiti kao jedan prikaz trenutnog stanja mišljenja ispitanih učenika i nastavnika devetih razreda o socio-emocionalnoj klimi i školskom uspjehu na području općine Ilijaš. Sama problematika socio-emocionalne klime je vrlo kompleksna, te ju je vrlo teško u praksi ispitati. Jedan od načina ispitivanja ove problematike bi mogao biti boravak istraživača u razredu određeno vrijeme i sistematsko posmatranje socio-emocionalne klime, ali i takav vid ispitivanja ima određene zamjerke, jer boravak istraživača u razredu bi mogao da znatno utječe i mijenja razrednu atmosferu. Vjerovatno je da bi se sistematskim posmatranjem i bilježenjem čestica stvarne opažene socio-emocionalne klime, produbila ova problematika, te bi se na taj način preciznije mogla uvidjeti stvarna slika socio-emocionalne klime razreda. Čestice dobivene sistematskim promatranjem bi se mogle komparirati s česticama u anketnom upitniku, te provjeriti da li bi se dobila podudarnost između opaženih i iskazanih čestica. Uz to, istraživanje bi se moglo proširiti tako da se uključe odjeljenja sa boljim i lošijim školskim prosjekom, i učenici srednjih škola, pa da se uoči gdje je veća povezanost socio-emocionalne klime sa školskim uspjehom učenika, da li u osnovnoj ili srednjoj školi, da li u odjeljenjima sa boljim ili lošijim školskim uspjehom učenika. Prikazano istraživanje je samo jedan od načina na koji se mogla ispitati navedena problematika, a postoji još mnogo načina za ispitivanje ove problematike. Bilo bi preporučljivo provesti još istraživanja sa ovom problematikom u istim školama, od strane drugih istraživača, kako bi se provjerila vjerodostojnost rezultata, a čiji bi rezultati dali vrijedan doprinos odgojno-obrazovnoj teoriji i praksi, te produktivnijem shvaćanju socio-emocionalne klime i školskog uspjeha.

Uprkos spomenutim ograničenjima ovog istraživanja, ono doprinosi razvoju navedene problematike, na način da je potvrdilo postojanje statistički značajne povezanosti socio-emocionalne klime razreda sa školskim uspjehom učenika, te ono zbog toga može poslužiti kao poticaj svim odgojno-obrazovnim djelatnicima na kreiranje poticajne socio-emocionalne klime razreda u kojoj će svaki učenik moći ostvariti adekvatan školski uspjeh.

V ZAKLJUČAK

Shodno predočenoj teoriji u ovom radu, može se zaključiti da se školski uspjeh učenika očituje putem trajno usvojenih znanja, vještina i navika, te da na uspjeh učenika utječe više elemenata, poput ličnosti učenika, obitelji i škole. Školski uspjeh se razlikuje od učenika do učenika. Budući da je njegova vanjska dimenzija izražena ocjenama, on utječe na upis učenika u srednje škole, fakultete, te time, u određenoj mjeri, determinira kvalitetu budućeg života učenika, što su učenici i naveli kao svoje mišljenje o važnosti školskog uspjeha. Potrebno je zaključiti da školske ocjene predstavljaju jednu službenu i društveno priznatu mjeru učeničkog napretka, no to nije jedini način mjerenja učeničkog napretka i uspjeha, ali danas se brojčano ocjenjivanje smatra najmjerodavnijim načinom ocjenjivanja. Predstavljena teorija u ovom radu navodi mnogo određenja socio-emocionalne klime razreda, ali najjednostavnije rečeno, ona obuhvata procese koji se događaju unutar jednog razreda i odnos između nastavnika i učenika, te samim tim može da utječe i na cjelokupnu školu. Otvorena socio-emoconlna klima proklamira prihvaćenost svih učenika u razredu, jer prihvaćenost učenika osnažuje učeničko samopouzdanje, pomaže im da ostvaruju socijalne odnose, a dobri socijalni odnosi mogu pridonijeti kvalitetnijoj nastavi i svrsishodnijem učenju.

Sprovedeno istraživanje na Općini Ilijaš je dokazalo da je vrlo teško razdvojiti unutarnju i vanjsku dimenziju školskog uspjeha, te da se one međusobno isprepliću, jer su učenici u svojim odgovorima naveli da za njih najviše školski uspjeh predstavljaju dobre/pozitivne ocjene. U navedenom istraživanju je prikazano da je mnogo više ispitanika bilo boljeg, nego lošijeg školskog uspjeha. Istraživanje je pokazalo da je školski uspjeh učenika vrlo značajan za njih, te da ga postižu redovnim izvršavanjem školskih obaveza. U istraživanju učenici su naveli u najvećem procentu, da njihova vlastita motivisanost utječe na postizanje uspjeha, što dokazuje da su osobine ličnosti veoma značajne za učenički uspjeh. Učenici su najviše navodili nastavnike kao faktore koji utječu na opadanje njihovog uspjeha. Navedeni učenički odgovori prikazuju važnost uloge nastavnika za učenički uspjeh, te bi zbog toga nastavnici trebali preispitati svoje metode vrednovanja učeničkog uspjeha, te pružiti učenicima adekvatne povratne informacije o njihovom postignuću, kako bi vrednovanje bilo proces učenja, a ne proces pozicioniranja učenika. Potrebno je putem ocjenjivanja učenicima poslati poruku da ocjene nisu pokazatelj njihovih vrijednosti, nego samo prikaz trenutnog nivoa usvojenog znanja.

Socio-emocionalna klima u razredu koja je usmjerena samo na formativno vrednovanje nastavnog rada i na ocjenjivanje, vremenom će postati klima u kojoj će učenici sve više učiti radi same ocjene, a ne radi samog procesa učenja i stjecanja znanja. Onog momenta kada ocjena postane sama sebi svrhom, ona gubi svoj odgojni aspekt i prestaje da afirmativno djeluje na razvoj učenika i na njegov napredak. Sprovedeno istraživanje je pokazalo da učenici smatraju da imaju utjecaj i značajnu ulogu pri kreiranju socio-emocionalne klime razreda. Ovaj dobiveni podatak je jako bitan, jer je temeljem njega vidljivo da učenici pridaju važnost socio-emocionalnoj klimi, te da su upoznati sa njenim značenjem. Istraživanje je pokazalo da učenici shvataju kako su i oni jedni od kreatora socio-emocionalne klime u razredu, te da je njihova uloga izuzetno bitna. Učenici i nastavnici su u svojim odgovorima koji su se ticali njihovim prosudbi socio-emocionalne klime i školskog uspjeha, pokazali vrlo veliku podudarnost i jednoznačnost. Dokazana jednoznačnost je vrlo značajna, jer kohorentnost nastavničkih i učeničkih prosudbi je jedan od elemenata koji pridonose kreiranju otvorene socio-emocionalne klime razreda.

Na osnovu svega izrečenog i prikazanog, može se zaključiti da su učeničke i nastavničke perspektive o povezanosti socio-emocionalne klime sa školskim uspjehom učenika bile vrlo podudarne, te da nisu imali suprotna mišljenja o navedenoj problematici. I učenici i nastavnici su smatrali da je u ispitanim odjeljenjima postojala poticajna socio-emocionalna klima za rad i učenje, te da školski uspjeh utječe na kreiranje socio-emocionalne klime. Temeljem dobivenih rezultata istraživanja može se zaključiti da u praksi postoji realna mogućnost da u ispitanim odjeljenjima devetih razreda osnovnih škola na području Općine Ilijaš postoji poticajna ili otvorena socio-emocionalna klima. Pearsonov koeficijent korelacije između školskog uspjeha učenika i utjecanja školskog uspjeha učenika na kreiranje socio-emocionalne klime u odjeljenju koji je iznosio 0.643, ukazao je na povezanost srednje jačine između ove dvije varijable, na način da su u uzorku ispitanici sa najvišim školskim uspjehom se najviše složili sa tvrdnjom da njihov školski uspjeh utječe na kreiranje socio-emocionalne klime razreda. Navedena korelacija dokazuje da kako se povećava brojčani uspjeh učenika tako se povećava i utjecaj školskog uspjeha na kreiranje socio-emocionalne klime u odjeljenju. Istraživanje je pokazalo da bitna determinanta školskog uspjeha može da bude socio-emocionalna klima razreda. Prikazana povezanost srednje jačine između školskog uspjeha i socio-emocionalne klime odjeljenja, sugeriše da je u praksi potrebno posebno obratiti pažnju na sve elemente i faktore koji mogu da utječu na kreiranje razredne atmosfere, kako bi učenici boravili u otvorenoj razrednoj atmosferi sa što boljim uslovima za postizanje uspjeha.

Prikazani istraživački zadaci u rezultatima ovog rada, ukazuju na to da je ostvaren postavljeni cilj ovog istraživanja i zadaci koji su proizašli iz cilja, da je potvrđena postavljena alternativna hipoteza, te da su postavljeni problem i predmet istraživanja adekvatno propitani, jer su odgovori ispitanika pokazali da u devetim razredima osnovnih škola na području Općine Ilijaš postoji povezanost između socio-emocionalne klime i školskog uspjeha učenika. Naime, neophodno je iz svega istaknutog shvatiti da socio-emocionalnu klimu u razredu određuje i subjektivni aspekt percipiranja klime svih pojedinca koji sačinjavaju razred. Socio-emocionalna klima i školski uspjeh u razredu ovise i o načinu na koji sudionici odgojno-obrazovnog procesa u školi prihvaćaju za njih predviđene uloge u njihovom međusobnom odnosu. Otvorena tj. pozitivna pedagoška klima predstavlja najbitniji faktor za uspjeh učenika i za njegovo napredovanje u školskim zadacima i aktivnostima. Sprovedeno istraživanje implicira da je potrebno u praksi osvijestiti načine na koji nastavnici rukovode razredom, načine na koji komuniciraju s učenicima, motiviraju i potiču učenike na aktivnu saradnju. Neophodno je pružiti svim učenicima da borave i uče u razredu koji djeluje stimulatивно na cjelokupni razvoj svestrane učenikove ličnosti, jer samo putem takvog razvoja moguće je ispuniti odgojno-obrazovni zadatak i pomoći u kreiranju bolje odgojno-obrazovne sutrašnjice.

Teorijska i empirijska analiza daje zaključke koji se ne mogu generalizirati, ali su indikativni. Školski uspjeh, iako istraživana kategorija i dalje predstavlja složeni fenomen. Ovim radom školskom uspjehu se daje drugačija dimenzija, jer se istražuje sa stajališta učenika. Naime, učenici su iskazivali uglavnom slaganje s tvrdnjama koje upućuju na pozitivno razredno-nastavno ozračje s tek ponekim odstupanjima. Bilo je zanimljivo provesti ovo istraživanje te vidjeti da ipak u razredima u kojima je provedeno istraživanje postoji poticajna socio-emocionalna klima, odnosno da učenici i nastavnici „karakteristike“ poticajne socio-emocionalne klime procjenjuju uglavnom slaganjem s tvrdnjama koje se na to odnose.

Također, bitno je zaključiti da je socio-emocionalna klima izrazito dinamična i da se mijenja pod okolinskim utjecajima, faktorima i dimenzijama. Iz teorije istaknute u radu, sprovedenog istraživanja i korelacione analize, može se zaključiti da socio-emocionalna klima ima značajnu ulogu u uspjehu učenika, ali ne mora uvijek da bude ključni faktor za dobar ili loš uspjeh učenika u školi, jer na uspjeh učenika utječu i mnogi drugi faktori

VI PREPORUKE I SMJERNICE

U savremenom odgojno-obrazovnom radu, a i u kreiranju socio-emocionalne klime razreda, jednu od ključnih uloga ima nastavnik, te će se upravo najviše smjernica odnositi na rad nastavnika. Savremena koncepcija obrazovanja traži od nastavnika da podstiče cjelokupni učeniki razvoj putem procesa ocjenjivanja, vrednovanja učenika, te praćenja učeničkog napretka i uspjeha. Nijedno ocjenjivanje učeničkog uspjeha u odgojno-obrazovnoj praksi ne bi trebalo biti nasumično, nego bi trebalo imati svoju vlastitu svrhu, zadatke i funkciju. Pored praćenja i ocjenjivanja učenika u praksi je potrebno opažati dimenzije i karakteristike socio-emocionalne klime cjelokupnog razreda, jer je sprovedeno istraživanje pokazalo da je socio-emocionalna klima razreda povezana sa učeničkom uspjehom. Ako sredina u kojoj učenik uči nije dovoljno stimulativna za učenika, onda učenik u takvoj sredini ne može pružiti svoj maksimum, jer učenik treba kontinuirane okolinske podražaje kako bi neprestano napredovao i razvijao se. Na osnovu rezultata ovog istraživanja kreirane su naredne preporuke, čijom implementacijom u praksu bi se mogla kreirati otvorena socio-emocionalna klima razreda i povećati školski uspjeh učenika:

- ✓ U praksi bi trebalo da školski uspjeh, tj. vanjska dimenzija uspjeha, ocjene budu proces učenja i napredovanja za učenika, a ne njegov konačni rezultat. Adekvatnim povratnim informacijama nastavnici treba da pomažu učenicima da uče i sazrijevaju, a ne samo da pozicioniraju učenike skladno dobivenim ocjenama.
- ✓ Učenici bi trebali da budu više intrinzično motivisani, jer intrinzična motivacija budi želju kod učenika za samoangažmanom po pitanju učenja i usvajanja znanja. Intrinzično motivisani učenici će samostalno tragati za znanjem i graditi sebe kao ličnosti, dok će ekstrinzično motivisani učenici svoju spoznaju vrlo često završiti onaj dan kada budu iz iste ocjenjeni.
- ✓ Ključna stvar pri određivanju učeničkog uspjeha, ne treba da bude međusobno uspoređivanje učenika, nego je potrebno da se kontinuirano svaki učenik uspoređuju sa sobom, sa nekadašnjom i sadašnjom razinom uspjeha. Jako je bitno u procesu praćenja uspjeha učenika usmjeravati učenike da svakim dan budu bolje od samog sebe, da njihovo danas bude bolje od njihovog jučer. Na taj način je moguće istovremeno intrinzično motivisati učenike i naučiti ih važnoj životnoj lekciji, a to je da uvijek rade na sebi, te da u budućnosti postanu produktivne i samoaktualizirane osobe koje će pridonositi društvu.

- ✓ Prilikom formiranja odjeljenja u V eventualno u VI razredu voditi računa da se učenici s obzirom na uspjeh i individualne karakteristike podijele paralelno, kako bi se svi učenici afirmisali i bili aktivan sudionik nastavnog procesa.
- ✓ Nastavnici bi trebali razvijati kod učenika zdrave radne navike, tj. poticati učenike da kontinuirano svakodnevno uče, a ne samo u vrijeme ispita, te više poticati učenike da pitaju i da se ne boje pitati, ukoliko im nešto nije jasno.
- ✓ Nastavnici bi trebali biti objektivni i dosljedni pri ocjenjivanju učenika i mjerenju učeničkog napretka, te dati učenicima opširnije povratne informacije o njihovim ocjenama, te navesti precizne razloge dobre/loše ocjene.
- ✓ Nastavnici bi trebali razvijati kod učenika povjerenje, komunikacijske vještine, poticati ih da prihvataju svoje vršnjake, te da poštuju i uvažavaju stavove i razmišljanja drugih i drugačijih.
- ✓ Nastavnici bi trebali poticati učenike na iznošenje mišljenja, te više uvažavati ista, a pri tome bi trebalo da propitaju svoja očekivanja od učenika, zbog važnosti Pigmalion efekta.
- ✓ Bilo bi poželjno da nastavnici pokušaju što je moguće više individualizirati nastavni proces, te da posvete dovoljno pažnje svakom učeniku, bez obzira na faktore (školski uspjeh) koji ga okružuju. Svakom učeniku je potrebno pružiti odgovarajuću nastavničku potporu i pomoć.
- ✓ Učenici bi trebali više izgrađivati pozitivne socijalne odnose, međusobno se pomagati, te kooperativno učiti.
- ✓ Nastavnik treba poticati na rad, te cijeliti isti, a da pri tome ne omalovažava učenike sa lošijim uspjehom. Treba staviti do znanja da ocjena nije pokazatelj vrijednosti osobe, nego predstavlja trenutno stanje, trenutni nivo znanja.

Neophodno je osvijestiti važnost postupaka nastavnika, koji utječu na kreiranje socio-emocionalne klime u razredu. Otvorena socio-emocionalna klima u razredu traži dosljednost od nastavnika i koherentnost u svim njenim dimenzijama. Implementacijom svih prethodno navedenih preporuka u praksu, moguće je kreirati otvorenu socio-emocionalnu klimu koja će odigrati interakcijskom usklađenošću između učenika i nastavnika, prihvaćenošću svih učenika, te postizanjem uspjeha svakog učenika skladno svojim sposobnostima.

VII LITERATURA

1. Bandur, V. i Potkonjak, N. (1999), *Metodologija pedagogije*, Beograd: Savez pedagoških društava Jugoslavije.
2. Bezić Ž. (1996), *Zašto i kako odgajati?*, Đakovo: Karitativni fond UP.
3. Bilić, V. (2001), *Uzroci, posljedice i prevladavanje školskog neuspjeha*, Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.
4. Bošnjak, B. (1997), *Drugo lice škole*, Zagreb: Alinea.
5. Bratanić, M. (1993), *Mikropedagogija, interakcijsko-komunikacijski aspekt odgoja*, Zagreb: Školska knjiga.
6. Bratanić, M. (1997), *Susreti u nastavi*, Zagreb: Školska knjiga.
7. Cohen, L., Manion, L. i Morrison, K. (2007), *Metode istraživanja u obrazovanju*, Zagreb: Naklada „Slap“.
8. Desforges, C. (2001), *Uspješno učenje i poučavanje: psihologijski pristupi*, Zagreb: Educa.
9. Domović, V. (2004), *Školsko ozračje i učinkovitost škole*, Jasterbarsko: Naklada Slap.
10. Fajgelj, S. (2007), *Metode istraživanja ponašanja*, Beograd: Centar za primenjenu psihologiju.
11. Glasser, W. (1994), *Kvalitetna škola*, Zagreb: Educa.
12. Klarin, M. (2006), *Razvoj djece u socijalnom kontekstu: roditelji, vršnjaci, učitelji – kontekst razvoja djeteta*, Jastrebarsko: Naklada Slap.
13. Krnjajić Stevan (2006), *Pretpostavke uspješne nastave*, Beograd: Institut za pedagoška istraživanja
14. Krnjajić, S. (2007), *Pogled u razred*, Beograd: Institut za pedagoška istraživanja.
15. Mandić, S. (1989), *Motivacija za školski uspjeh*, Zagreb: Školske novine.
16. Mužić Vladimir (1999), *Uvod u metodologiju istraživanja odgoja i obrazovanja*, Zagreb: Educa.
17. Rečić, M. (2003), *Obitelj i školski uspjeh učenika*, Đakovo: Tempo d.o.o.
18. Selimović, H. i Tomić, R. (2011), *Metodologija pedagogije*, Travnik: Univerzitet.
19. Stevanović, M. & Ajanović, Dž. (1998), „Školska pedagogija“, Sarajevo: Prosvjetni list.
20. Stojak, R. (1990), *Metoda analize sadržaja*, Sarajevo: Institut za proučavanje nacionalnih odnosa.
21. Vidović, V., Vlahović-Štetić, V., Rijavec, M., Miljković, D. (2003), *Psihologija obrazovanja*. Zagreb: IEP-VERN'.

22. Vujević, M. (2002), *Uvođenje u znanstveni rad*, Zagerb: Školska knjiga.
23. Zloković, J. (1998), *Školski neuspjeh – problem učenika, roditelja i učitelja*, Rijeka: Filozofski fakultet Rijeka.

Članci:

24. Bedeniković, M. (2009), *Uloga majke u školskom uspjehu djeteta*, *Školski vijesnik*, 58 (3). Dostupno na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=122852.
25. Brebrić, Z. (2008), *Neke komponente emocionalne inteligencije, školski uspjeh, prosocijalno i agresivno ponašanje učenika u primarnom obrazovanju*, *Napredak*, 149.
26. Buljubašić-Kuzmanović, V., Botić, T. (2012), *Odnos školskog uspjeha i socijalnih vještina kod učenika osnovne škole. Život i škola*, 58 (27). Dostupno na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=123796.
27. Delač Horvatinčić, I., Kozarić Ciković, M. (2010), *Povezanost samopoimanja, navika čitanja i školskog uspjeha učenika sedmog i osmog razreda osnovne škole*, *Napredak*. 151 (3-4). Dostupno na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=123082.
28. Kranželić, T., i Bašić, J. (2005), *Školski neuspjeh i napuštanje škole*, *Dijete i društvo*, 7 (1), str. 15-28.
29. Macuka, I., Burić, I. (2015), *Školski uspjeh mlađih adolescenata: važnost uloge osobnih i obiteljskih čimbenika*, *Društvena istraživanja*, 24 (4). Dostupno na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=226007.
30. Mikas, D. (2012), *Utjecaj emocionalnih i ponašajnih problema na školski uspjeh učenika*, *Pedagogijska istraživanja*, 9(1-2). Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/search/?q=Utjecaj+emocionalnih+i+pona%C5%A1ajnih+problema+na+školski+uspjeh+u%C4%8Denika>.

VIII PRILOZI

Prilog br. 1: Anketni list za učenika

Poštovani učenice,

Ova anketa je dio istraživanja koja sprovodi studentica Filozofskog fakulteta, Odsjeka za pedagogiju. Anketa je anonimna, a rezultati ankete će se koristiti isključivo u svrhu izrade završnog magistarskog rada. Molim te da anketni upitnik ispunjavaš iskreno odgovarajući na sva postavljena pitanja, kako bi rezultati istraživanja bili što vjerodostojniji. Nema tačnih i netačnih odgovora. Tvoje mišljenje i informacije koje ćeš napisati su mi izuzetno važni, stoga te molim da izdvojiš 10 minuta kako bi ispunio/la ovu anketu i pomogao/la mi u provedbi ovog istraživanja!

Unaprijed ti se zahvaljujem na saradnji i izdvojenom vremenu!

I DIO

Opći podaci o ispitaniku:

1. **Spol** (zaokruži): M Ž
2. **Dob** (napiši koliko imaš godina): _____
3. **Razred i odjeljenje** (obavezno napiši koje odjeljenje pohađaš): _____
4. **S kojim si školskim uspjehom završio/la prethodno polugodište?** (zaokruži broj)

1	2	3	4	5
ponavljam razred	dovoljan (2)	dobar (3)	vrlo dobar (4)	odličan (5)

5. Šta je za tebe školski uspjeh? (možeš zaokružiti više odgovora):

- a) dobre ocjene
- b) dobar odnos s nastavnicima
- c) dobar odnos s prijateljima
- d) usaglašavanje s željama roditelja
- e) uspješno ispunjavanje školskih obaveza
- f) usvajanje potrebnih znanja, vještina i sposobnosti
- g) nešto drugo (navedite šta) _____

6. Je li ti važan školski uspjeh (zaokruži)? **DA ili NE**

Navedi razloge zbog kojih školskom uspjehu (ne) daješ važnost!

7. U tablici procijeni koliko se sam/sama osjećaš uspješnim/om u obavljanju školskih zadataka, u izvannastavnim aktivnostima (školski projekti, radionice, literarne, dramske i sportske grupe, školske priredbe i slično), u odnosu s vršnjacima i nastavnicima? (označi s X svoj odgovor za svaki red)

AKTIVNOSTI	Neuspješno	Donekle uspješno	Uspješno	Prilično uspješno	Jako uspješno
Školski zadaci					
Izvannastavne aktivnosti					
Odnos s vršnjacima					
Odnos s nastavnicima					

8. Na koji način ostvaruješ svoj školski uspjeh? (možeš zaokružiti više odgovora):

a) redovitim izvršavanjem školskih obaveza

b) učenjem u vrijeme ispitivanja

c) dobrim odnosima s nastavnicima

d) dobrim odnosom s prijateljima u razredu

e) prepisivanjem

f) nešto drugo _____

9. Koji faktori utječu na poboljšanje tvog školskog uspjeha? Ovdje ih imaš ponuđenih

8 koji utječu na poboljšanje školskog utjecaja. Molim te da ih rangiraš od **1 do 8** po važnosti, tako da najvažniji dobije rang 1, a najmanje važan dobije vrijednost 8.

	FAKTORI	RANG
1.	Nastavnici	
2.	Želje mojih roditelja	
3.	Klima/atmosfera razreda	
4.	Vlastita motivisanost za usvajanjem novog znanja	
5.	Dobre radne navike	
6.	Moj uloženi napor	
7.	Način ispitivanja od strane nastavnika	
8.	Učenici u razredu	

10. Koji faktori utječu na opadanje tvog školskog uspjeha?

Ovdje imaš ponuđenih 8 faktora koji utječu na opadanje školskog uspjeha . Molim te da ih rangiraš od 1 do 8 po važnosti, tako da najvažniji dobije rang 1, a najmanje važan dobije vrijednost 8.

	FAKTORI	RANG
1.	Nastavnici	
2.	Želje mojih roditelja	
3.	Klima/atmosfera razreda	
4.	Vlastita motiviranost za usvajanjem novog znanja	
5.	Dobre radne navike	
6.	Moj uloženi napor	
7.	Način ispitivanja od strane nastavnika	
8.	Učenici u razredu	

12. Svojim školskim uspjehom zadovoljavaš očekivanja (možeš zaokružiti više odgovora):

- a) Vlastita
- b) Roditelja
- c) Nastavnika
- d) Prijatelja
- e) Nečija druga, čija? _____

13. Jesi li zadovoljan/a svojim školskim uspjehom ?

DA ili **NE**

Obrazloži svoj odgovor!

14. Na naredna pitanja odgovori na način da za svako pitanje odabereš jedan odgovor između DA ili NE.

❖ Ostvarujem dobru komunikaciju s nastavnicima.	DA ili NE
❖ Nastavnici mi pomažu da imam dobro mišljenje o sebi.	DA ili NE
❖ Mojim nastavnicima je stalo da budem uspješan u školi.	DA ili NE
❖ Osjećam da pripadam odjeljenju koje pohađam.	DA ili NE
❖ Važno mi je biti uspješniji od drugih učenika u razredu.	DA ili NE
❖ Uglavnom imam pozitivne ocjene.	DA ili NE
❖ Uspješan/na sam učenik/ica.	DA ili NE

15. Da li misliš da ti, osobno, imaš utjecaj na kreiranje atmosfere (klime) u tvom razredu?

DA ili NE

Molim te da obrazložiš svoj odgovor!

16. Ako si na pitanje br.15 odgovorio sa DA, onda procijeni u kojoj mjeri misliš da ti, lično, imaš utjecaj na kreiranje atmosfere (klime) u tvom razredu.

- 1.) Mali.
- 2.) Osrednji
- 3.) Veliki
- 4.) Vrlo veliki.

II DIO

Uputa:

Poštovani učenice, molim te da pažljivo pročitaš svaku tvrdnju i da zaokružiš tj. izraziš svoja (ne) slaganja prema ljestvici od 1 do 5:

- Broj 1 ako se **uopće ne slažeš** s tvrdnjom,
- Broj 2 ako se **ne slažeš** s tvrdnjom,
- Broj 3 ako nisi siguran, tj. **nit se slažeš, nit se ne slažeš** s tvrdnjom,
- Broj 4 ako **se slažeš** s tvrdnjom,
- Broj 5 ako se u **potpunosti slažeš** s tvrdnjom

TVRDNJE	<i>Uopće se ne slažem</i>	<i>Ne slažem se</i>	<i>Nit se slažem, niti se ne slažem</i>	<i>Slažem se</i>	<i>U potpunosti se slažem</i>
1. Na samom početku nastave nastavnici su nas upoznali s pravilima ponašanja na nastavnom času.	1	2	3	4	5
2. Nastavnici nas često upozoravaju šta će se dogoditi ako ne budemo poštovali zadana pravila.	1	2	3	4	5
3. Trudim se da budem što bolji od mojih vršnjaka iz razreda.	1	2	3	4	5
4. Ocjena mi nije jako važna stvar.	1	2	3	4	5
5. Nastavnici pažljivo slušaju mišljenja učenika.	1	2	3	4	5
6. Naši nastavnici često promijene svoj način rada kada je potrebno pomoći nekom učeniku.	1	2	3	4	5

TVRDNJE	<i>Uopće se ne slažem</i>	<i>Ne slažem se</i>	<i>Niti se slažem, niti se ne slažem</i>	<i>Slažem se</i>	<i>U potpunosti se slažem</i>
7. <i>Jako dobro poznajem drugove i drugarice iz mog odjeljenja.</i>	1	2	3	4	5
8. <i>Miran sam i poslušan na nastavi.</i>	1	2	3	4	5
9. <i>Na nastavi se trudim da aktivno učestvujem u radu.</i>	1	2	3	4	5
13. <i>Nastavnici nas uključuju u svoj rad na času (npr. pitaju nas za naše mišljenje i uvažavaju ga).</i>	1	2	3	4	5
14. <i>Nastavnici se prema nama odnose s poštovanjem i uvažavanjem.</i>	1	2	3	4	5
15. <i>Ja, kao učenik, se trudim da poštujem i uvažavam svoje nastavnike.</i>	1	2	3	4	5
16. <i>Nastavnici nam uvijek vrlo rado pomažu da usvojimo novo gradivo, tako što se trude da nam ga što više pojednostave.</i>	1	2	3	4	5
17. <i>Družim se i komuniciram sa drugarima iz mog odjeljenja.</i>	1	2	3	4	5
18. <i>Osjećam se prihvaćeno u svom odjeljenju.</i>	1	2	3	4	5
19. <i>U našem odjeljenju veoma često učimo kroz grupni rad, tako što organizujemo grupne diskusije i debate putem kojih svi zajedno učimo.</i>	1	2	3	4	5
20. <i>Smatram da moj školski uspjeh utječe na kreiranje socio-emocionalne klime u odjeljenju.</i>	1	2	3	4	5
21. <i>Smatram da je socio-emocionalna klima mog razreda poticajna za učenje i postizanje uspjeha.</i>	1	2	3	4	5

Ako želiš da se dodatno informišiš o rezultatima ovog istraživanja, molim te da pišeš na e-mail: alic.belma@hotmail.com, i dobit ćeš sve potrebne informacije!

Hvala puno na saradnji!

Prilog br. 2: Anketni list za nastavnika

Poštovani razredničar/nastavniče,

Ove skale procjene su dio istraživanja koja sprovodi studentica Filozofskog fakulteta, Odsjeka za pedagogiju. Skale procjene su anonimne, a rezultati će se koristiti isključivo u svrhu izrade završnog magistarskog rada. Molim Vas da skale ispunite iskreno odgovarajući na sva postavljena pitanja, kako bi rezultati istraživanja bili što vjerodostojniji. Potrebno je da ispunite dva puta skalu sa istim pitanjima, zbog toga što se one odnose na dva različita odjeljenja učenika. Molim Vas da prilikom ispunjavanja skale, posebno vodite računa o odjeljenju kojem je ona namijenjena. Vaše mišljenje i informacije koje ćete napisati su mi izuzetno važni, stoga Vas molim da izdvojite 5 minuta kako bi ispunili ovu skalu i pomogli mi u provedbi ovog istraživanja!

Unaprijed Vam se zahvaljujem na saradnji i izdvojenom vremenu!

I DIO

<i>Osnovne informacije o ispitaniku</i>	
• <i>Stručno zvanje:</i>	
• <i>Godine radnog iskustva:</i>	
• <i>Naziv škole:</i>	
• <i>Pozicija u školi:</i>	
• <i>Spol:</i>	
• <i>Razred i odjeljenje (napišite tačno odjeljenje za koje ispunjavate ovu skalu):</i>	
• <i>Koliko dugo godina predajete ovom odjeljenju?</i>	

Uputa:

Poštovani nastavnici, molim Vas da pažljivo pročitate svaku tvrdnju i da zaokružite svoja (ne) slaganja prema ljestvici od 1 do 5:

- Broj 1 ako se **uopće ne slažete** s tvrdnjom,
- Broj 2 ako se **ne slažete** s tvrdnjom,
- Broj 3 ako niste sigurni, tj. **nit se slažete, nit se ne slažete** s tvrdnjom,
- Broj 4 ako **se slažete** s tvrdnjom,
- Broj 5 ako se u **potpunosti slažete** s tvrdnjom.

<i>Tvrdnja</i>	<i>Uopće se ne slažem</i>	<i>Ne slažem se</i>	<i>Nit se slažem, nit se ne slažem</i>	<i>Slažem se</i>	<i>U potpunosti se slažem</i>
<i>1. Na samom početku nastave učenike sam upoznala/o s pravilima ponašanja na nastavnom času.</i>	1	2	3	4	5
<i>2. Često upozoravam učenike šta će se dogoditi ako ne budu poštovali zadana pravila.</i>	1	2	3	4	5
<i>3. Na nastavnom satu koji ja držim učenici iz ovog odjeljenja se međusobno natječu tko će biti bolji.</i>	1	2	3	4	5
<i>4. Smatram da u ovom odjeljenju ocjene nisu jako važna stvar.</i>	1	2	3	4	5
<i>5. Tokom nastave koju držim pažljivo slušam mišljenja učenika.</i>	1	2	3	4	5
<i>6. Uvijek promijenim svoj način rada kada je potrebno pomoći nekom učeniku.</i>	1	2	3	4	5
<i>7. Smatram da se učenici u ovom odjeljenju, međusobno jako dobro poznaju.</i>	1	2	3	4	5

<i>Tvrđnja</i>	<i>Uopće se ne slažem</i>	<i>Ne slažem se</i>	<i>Niti se slažem, niti se ne slažem</i>	<i>Slažem se</i>	<i>U potpunosti se slažem</i>
<i>8. Učenici iz ovog odjeljenja su obično mirni i poslušni na nastavi.</i>	1	2	3	4	5
<i>9. Na nastavnim satima koje držim u ovom odjeljenju, učenici rado odgovaraju na postavljena pitanja koja se tiču nastavnog gradiva.</i>	1	2	3	4	5
<i>10. Nastavne prostorije ove škole su vrlo ugodna mjesta za učenje.</i>	1	2	3	4	5
<i>11. U svoj rad na času, veoma često uključujem učenike, pitam ih za njihovo mišljenje i uvažavam ga.</i>	1	2	3	4	5
<i>12. Prema učenicima se odnosim s poštovanjem i uvažavanjem.</i>	1	2	3	4	5
<i>13. Trudim se da svoj odnos i komunikaciju sa učenicima gradim na međusobnom povjerenju.</i>	1	2	3	4	5
<i>14. Trudim se da dok realiziram nastavni čas u ovom odjeljenju omogućim učenicima dovoljno prilika za postizanje individualnog uspjeha.</i>	1	2	3	4	5
<i>15. Smatram da se učenici u ovom odjeljenju međusobno družu, tako što komuniciraju i uvažavaju jedni druge.</i>	1	2	3	4	5
<i>16. U ovom odjeljenju veoma često učimo kroz grupni rad, te organizujemo grupne diskusije i debate putem kojih svi zajedno učimo.</i>	1	2	3	4	5
<i>17. Na konstruktivan način uspostavljam i održavam disciplinu u odjeljenju, u skladu prema unaprijed dogovorenim pravilima.</i>	1	2	3	4	5

<i>Tvrđnja</i>	<i>Uopće se ne slažem</i>	<i>Ne slažem se</i>	<i>Niti se slažem, niti se ne slažem</i>	<i>Slažem se</i>	<i>U potpunosti se slažem</i>
<i>18. Svojim učenicima uvijek dajem jasne i precizne povratne informacije o njihovim urađenim zadacima.</i>	1	2	3	4	5
<i>19. Smatram da je socio-emocionalna klima ovog odjeljenja jako poticajna za učenje i postizanje školskog uspjeha.</i>	1	2	3	4	5
<i>20. Smatram da školski uspjeh učenika utječe na kreiranje socio-emocionalne klime razreda.</i>	1	2	3	4	5

II DIO

Poštovani razredniče/nastavniče,

Molim Vas da pažljivo pročitate i iskreno odgovarite na naredna pitanja, kako bi rezultati ovog istraživanja bili što vjerodostojniji. Vaše mišljenje i odgovori koje ćete napisati su mi izuzetno važni, stoga Vas molim da izdvojite još 5 minuta potrebnih da odgovorite na naredna pitanja, te na taj način mi pomognete u provedbi ovog istraživanja!

Unaprijed Vam se zahvaljujem na saradnji i izdvojenom vremenu!

Pitanja:

1. *Kakav je kvalitet odgojno-obrazovne komunikacije između nastavnika i učenika?*

2. *Da li postoji kooperativno i socijalno učenje između učenika?*

3. *Šta mislite šta najviše motiviše učenike (ekstrinzična ili intrinzična motivacija)?
Molim Vas da obrazložite Vaše mišljenje!*

4. *Smatrate li (uz obrazloženje) da je socio-emocionalna klima odjeljenja povezana sa školskim uspjehom učenika, te da li školski uspjeh učenika određuje klimu jednog odjeljenja?*

5. *Kako kreirati socio-emocionalnu klimu u kojoj će se svaki učenik ugodno osjećati i uspješno usvajati nastavne sadržaje? Ponudite Vaše preporuke.*

Ako želite da se dodatno informišete o rezultatima ovog istraživanja, molim Vas da pišete na e-mail: alic.belma@hotmail.com, i dobit ćete sve potrebne informacije!

Hvala Vam puno na saradnji!